

ЛИТЕРАТУРЕН ГЛАС

БРОЙ 250 Година XXXI
септември - октомври 2025
Цена 1,00 лв.

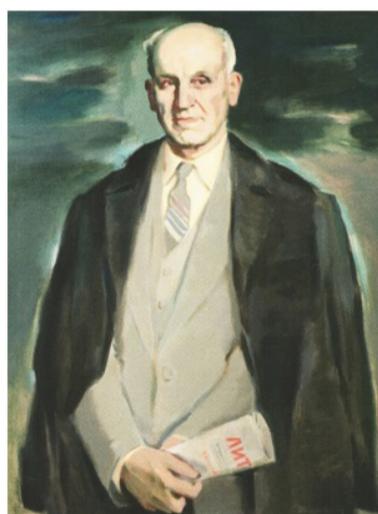

ВЕСТНИК ЗА ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Основан от Д.Б.Митов и списван от него
от 1928 г. до 1944 г. в София

KAT № 430 ISSN 1310 - 7917

ДВАНАДЕСЕТИ НАЦИОНАЛЕН ПОЕТИЧЕН КОНКУРС „Акад. НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ“ - СТАРА ЗАГОРА, 2025

Община СТАРА ЗАГОРА
Фондация „КОСМОС – Димитър Брацов“
НЧ „Николай Лилиев-2005“
Дружество на писателите
РБ „Захарий Княжески“
ЕТ „БИМЕД - Иванка Брацова“
НЧ „Даскал Петър Иванов-1988“

ПЪРВА НАГРАДА

Ваня Георгиева Велева

БЯЛА КЪРПА

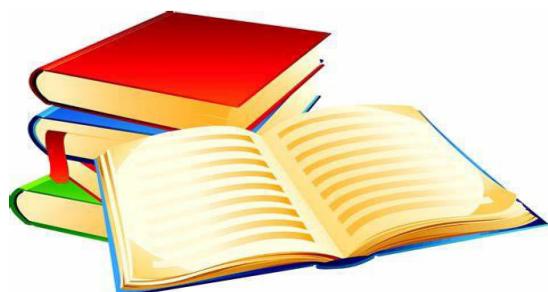
Жарка адова пещ сипе огъни и жупел в нивята,
като дъх от ламята, която погълща мечтите.
Тишината изгаря от жега, напуква земята,
даже птиците с мъка повдигат криле да отлитат.

Песента им, заровена в пресния гроб на пожара,
слага черния траур в съня на деня пепелищен.
Пари сълънцето, сякаш е дим от последна цигара.
За децата ни – мор, вместо зимното топло огнище.

И каваците скърцат със стави до нерв обгорели.
И листата не смогнаха свои жълтици да спастят.
Само мъртвите кости небето от пепел разделят.
Непогребан е залезът, паднал зад черните храсти.

Нито облаци лазят отгоре, ни дъжд се посява.
Овехтялата вяра събarya кори обгорени.
Напаст Божия хвърля невинни и грешни във лава –
шепа хора спасяват животи с пресъхващи вени.

И полюшва се бялата кърпа сред кладите нощи
на предадена крепост – скръбта от шурци оцеляла.
Тя просветва в тъмната с праха от свещените моци.
По-безсмъртна от смърт и от нова надежда по-бяла...

ВТОРА НАГРАДА

Светлана Николова

ЖЕНСКА КРЪЧМА

Над света са надвиснали дни – гъсти вежди,
иде зима. Бавно в кръчмата лятото гасне,
с чанти, пълни с болка, картофи и прежда,
влизат жените и сядат по своите маси.

С навити ръкави на роклите сивват ракия.
Дълго мълчат или се карат на времето,
а в душите си режат, изплитат и шият
дрехи, истории, понякога себе си.
Кръчмата е без врата, но с олтари по тъглите –
мирише на родилна зала и пръст от гробище.
Жените събират от пода живота разхвърлян
и го натъпкват обратно в кожата му.

Някое дете се втурва, наранено от бързане,
една от тях става, без да пита чие е –
натопява кърпа в ракия и го превързва.
Ракията е за раните. Те не близват от нея.

Пазят главите си трезви за пияния свят.
Навън зимата празнува своите рождение,
а в кръчмата – като атласи – жените крепят
равновесието между кръщение и погребение.

ТРЕТА НАГРАДА

Василена Желязкова Попова-Лазова

АПОКАЛИПСИС НЯКОГА

Някой ден ще въздъхне за последно Земята,
посивелият глобус ще се пропука,
ще припадат синигери сред маранята,
ще извият сирените – няма пролука.

Няма път по-напряко през безкрайния космос.
Ще изпият моретата всички пустини.
Или пък наоборотното. „Има ли Господ?“ –
Ще се питат монаси и бедуини.
А луната ще блесне като сърп над миражи –
опознахме я сякаш само наполовина.
Да познаем лицето ѝ – тъмното даже,
бихме дали душите си, ако ги има.
Който иска – ще вярва във свободния полет –
след небето, звездите и дупките черни.
Друг юрущи ще вдигне към безкрая оголен,
изгорил всички истини като неверни.
***

Ако някога спре да ме носи Земята
като чедо любимо сред съзвездия тихи.
Ако спре да ми пее като зъвън тишината,
ако зная, че краят и за мене пристига,
имам само едно мълчаливо желание –
нека залезът да ме посрещне без огън.
Ще сваля всички мечове, маски и рани.
Ще се свия до точица – колкото мога.

Ще целуна земята за мене отворена,
Ще направя олтар за любимите грешки.
Няма да се разплача, нито да проговоря,
но с любов ще изпратя всичко мое човешко.
***

Ако някой ден за последно въздъхне Земята,
ще се скита ли все още някой по нея?
Или прах ще сме всички на безсмъртния вятър,
разпилял всичко наше към нови Вселени?...

ТРИ СПЕЦИАЛНИ НАГРАДИ:

Елена Алексова

КАТО ЦВЯТ НА ЛОТОС

Знам сърдечен свиден кът.
Сред замрели в сън ели,
звучен ручей ромоли,
и лъчи-стрели трептят.
Там в забрава рой пчели
своя сватбен танц въртят.
Боже, в тоя цветен път
мойта вяра окрили.
Николай Лилиев

Някъде, от всичко настрана,
някъде, където нищо няма
само необятна тишина,
само самота безкрай и само

ясна безподобна пустота,
и отвън лъчиста, и отвътре –
ще се спра, утихна и прости
всичко и на живи, и на мъртви.

А животът – сън и блясък – край мен
ще избухне и ще се разтвори
като цвят на лотос, съвършен,
в други измерения и форми.

В други измерения и форми,
някак в мен, макар и отстрани,
пак струи животът и звъни –
сън и блясък... И битие... Безспорно...

А над сънения свят се съмва
и настава пъстьр слънчев ден,
може би от Бог благословен
да не помни проломите тъмни
на ношта, която си отива
с всички болки, призраци, лъжи...

Рой пчели край мен жужи, кръжи
и ми спомня, че съм още жива..

/на стр. 2/

**ДВАНАДЕСЕТИ НАЦИОНАЛЕН ПОЕТИЧЕН
КОНКУРС „АКАД. НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ“ - СТ.ЗАГОРА**

/ от стр. 1/

Петя Цонева

СЛЪНЧОГЛЕДОВ ЗАВЕТ

Златен е въздухът.

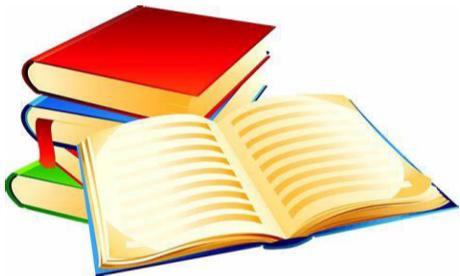
Като никакво заклинание
запечатал е лятото с меки печати от мед.
И навсярно и времето в своето бързане спряло е
във един вечен август от късен,
цъфтящ слънчоглед.

Синевата почти се допира до златната линия –
хоризонтът пълзи равномерно по земната длан.
И сърцето – голямата, стара загадка на живите –
става светло,

почти като празнична служба на храм.

Аз не искам и всъщност забравям
да мисля за тръгване,
съкаш бавно, но жадно си спомня и моята плът,
че животът е вечното, смело и златно пребъдане
сред тъгата на всяка пределино настойчива смърт.

И оставям прозрачното слънце,
изпълнило нивата,
да направи с предзимните дни своя летен завет –
ако в мен победи упоритата същност на зимата,
да превърне сърцето ми
в дълго цъфтящ слънчоглед.

**Йоана Милкова
(на 19 години)**

***

вкъщи не се говори за тъга
майка ми сяда на масата
потупва с пръсти по нея
поглежда към тавана
съкаш чува нечий глас
и мълчи
вкъщи не се говори за тъга
брат ми се крие в стаята си
следи с очи прозореца
гледа дъждовните капки
навежда главата си навън
съкаш вижда нечия сянка
и мълчи
вкъщи не се говори за тъга
баша ми гледа празния шкаф
бърше праха и сълзите си
прибира ги под завивката на
мислите
навежда се към дървената
покривка
съкаш надушва нечий аромат
и мълчи
вкъщи не се говори за тъга
стоя на клона на едно дърво
в двора пред къщата ни
късам листата му безпощадно
от него се ронят череши
и тичат стремглаво към земята
съкаш усещат че дълбая
пръстта
над себе си
в опит да се върна обратно
и да изкрещя
че вкъщи трябва да се говори
за тъга

ИНФЛУЕНСЪР

Поредна дошлийка в езика нам настущий. Ще рече какво? Толкова ли не можем го изрази, та приягваме до нова инородка? Напомням, че въпросните думи не идват сами, напротив: домъжваме, разпространяваме, налагаме ги ние българите, чуждите са изцяло дело наше. Онагледява го инфлуенсър. Него пробутваме да укажем особа, упражняваща силно влияние сред по-тесен или по-широк брой люде. Тогава човека следва да наричаме с не едно, а две слова: влиятел, влиящ. А бихме могли да му викаме и повлиятел. Щом разполагаме с тухашни съветки, защо, защо предпочитаме напълно излишното съществително? Защото другарята ни обучиха яко да идеализирате неща външни, съветско-руски: бидейки такива, те непременно превъзхождаха всичко наше. Така дълготрайна, основополагаща дресировка бе подсилена след героичния и славен 10-и, но в обратна посока: из отсамния и от въдокесия Запад има само читави, хубави работи, няма защо ние да измисляме кое що или да съхраняваме, развиваме тухашности. В соца бивахме принуждавани да черпим с пълни шепи от богатия съветски опит, а преклонението към блаженствашите западници включва идеализираност: бидейки еди що си от там, не може да е лошо, тая поголовна повеля изисква да западоутодничим. Обожаването включва непремено и думите му: нинхите са неизбежно по-читави от нашите, които в низкопоклонството ни често и неогласено виждат ни се комай никакви селящими туземщи. И това работенство, низкопоклонство обяснява уклона по буквени западници, в огромния си брой напълно излишни като инфлуенсър.

Разполагаме с предъдълъг низ думи от поръдъка на мислител, работодател, писател, читател, благотворител, учител, наемател, слушател, изпълнител, подбудител, завоевател, служител, покорител, начинател, унищожител, спасител, ръководител, украсител, завещател, деятел и сред тях би се вместили съвсем естествено влиятел. Уви, за пореден път отминахме тая очевадна сгода и предпочетохме готовляк/дошлийк/навляк/вносялик/чужбиняк/излишняк, препотвърждавайки за лишен път мерзкия, нас разобличаващи отказ да мислим с наш ум и да намираме решения, вардещи езика нам настущий от пренатъпването му с мърсации го висотии, злухулеци неговата самобитност. В старобългарския, църковно-българския стои записана възхитителната отсъда език значи народ, та поругавайки словесността извършваме същото посегателство спрямо човечите ни. По време на славното Възраждане българи воювали с оръжие за свободата на отечеството, мрели в името негово, гниели в тъмни зандани, бивали унижавани, измъчвани, осакатявани, клани, бесени, а ние, тухашници сегашници не смеем, не благоизволяваме да сторим нещинко съвсем лесник и безопасник: една своя дума да утвърдим, а я прокуждаме, съкаш е обуквена гнусотия, работепно и чуждоугодничайки натрисаме никаквица, по-точно никаквица: инфлуенсър. И се чувстваме доволни: щом боравим с еди какви словотни вече не сме балкански туземци, успешно се пръмъжваме, присламчваме накъмто великия бял човек, от нас облажавания западняк. И се облагодаряваме щедро-производително: освен инфлуенсър ей на инфлуенсърсвам, инфлуенсърсваш, инфлуенсърсал, инфлуенсърсане, инфлуенсърсванища, кефти палауд.

Напомнянка за плиткопаметливи: над географско, населенско понятие, българин е високо звание, извоювано от кан Аспарух, св. св. Кирил и Методий, отец Паисий, Левски, Ботев, Вазов и нам завещано. Заслужаваме ли го? С дела оправдаваме ли го? Как?

Rumen Stoyanov

100 ГОДИНИ СТАРОЗАГОРСКА ОПЕРА

Първата провинциална опера, старозагорската, отпразнува през юли своя вековен юбилей! За 100 години над 450 са заглавията в афиши ѝ.

Поклон на всички последвали мечтата си да работят с плам, всеотдайност, вдъхновение и постоянство, за създаване на оперния храм в поетичното сърце на България!

Душата на човек ликува, четейки словата, споделени в социалните мрежи, за нашата опера. Тя никога не е прекъсвала работата си, въпреки бурите по пътя ѝ!

Благословено да е началото на второто столетие на музикалния храм!

С ръка на сърцето вярвам, че Музите ще закрият и орисват с благоденствие бъднините на солисти, оркестранти, балетисти, диригенти, режисьори, ръководители на творчески ателиета, сценографи, художници, шивачи, перукари, гримьори, сценични работници и... всички ангажирани с разпространението на постановките у нас и по света!

Аплодисменти, Държавна опера Стара Загора - State Opera Stara Zagora !

Mila Marinova

**ОГНЯН ДРАГАНОВ:
СПОКОЕН СЪМ ЗА БЪДЕЩЕТО
НА СТАРОЗАГОРСКАТА ОПЕРА**

От 9 септември дългогодишният директор на Държавна опера Стара Загора - Огнян Драганов, отстъпи управлението на диригента Владимир Бошнаков. Той ще управлява културната институция на Стара Загора до провеждането на конкурс за избор на нов директор. Причината е, че в началото на годината е изтекъл третият мандат на Огнян Драганов като директор. Потърсихме го за коментар на рокадата на върха в Старозагорската опера.

- Господин Драганов, ще се кандидатирате ли за нов мандат за длъжността директор на Старозагорска опера?

- Аз съм заявил много отдавна, че приключвам работата си в Стара Загора. Подадох заявление в Министерство на културата, то е уважено. През февруари приключи мандатът ми, при което в заявлението до Министерството съобщих, че поради организацията около 100-годишнината на Старозагорска опера имам желание да остана още няколко месеца като временно изпълняващ длъжността. През август си подадох заявлението за напускане и днес бях освободен от Министерство на културата.

- От какво е продиктувано желанието Ви да напуснете директорския пост?

- Моето мнение е, че в тази длъжност трябва да има мандатност. Не може един човек да бъде директор на културна институция повече от 2 мандата, тъй като винаги има нужда от нов порив, от ново начало. Хубаво е да си тръгне, когато е на върха. Няма как през 2026 г. след всичко, което направих за 100-годишнината на операта да остана тук. Освен това аз живея в София. Този пост беше за мен огромно предизвикателство, като тук се включва и стремежът ми да запазя семейството си, всички онези ценности, за които съм работил цял живот. Семейните ценности за мен са най-важните. Всяко нещо има начало и край. Огромна отговорност бях изминалите 10 години. Всеки ден съм влизал като за първи път в нея и съм излизал като за последен път. Благодаря за удостоването със званието „почетен гражданин“ на Стара Загора, което очаквам да получа на 5 октомври.

- С какво усещане си тръгвате от Старозагорска опера?

- Тръгвам с много добри чувства, радостен съм, че оставам операта в ръцете на човек от моя екип. Владимир Бошнаков е човек, който назначих в Старозагорска опера. Смятам, че той ще продължи делото. Да спасим сериозната опера и балет във време, в което всички признаваме мирогледа съм масовата публика - това е най-важното!

- Какво следва от тук напатък за Старозагорска опера?

- От тук напатък този театър единственото, което трябва да прави, е да поддържа ниво! Мисля, че всички спектакли, които направихме до момента, имат своето бъдеще. Новият директор също има визия да развива сериозно оперно и балетно изкуство. Напускам спокоен, предавам поста на знаещ и можещ човек.

В Стара Загора всички се гордеят, че има опера, но на практика малко посещават оперния театър. Успях от 40 000 посещения да направя 65 000 души зрители. Това за 10 години е много малко! Въпреки всичко старозагорецът пази дълбоко в душата си Старозагорската опера - част от неговия генетичен код. За съжаление обаче, гордески се с нея, рядко си избира заглавие и рядко влиза. Това малко ме отгорчава, но се надявам с времето хората да съзнаят, че опера е не само част от генетичния ни код, но и част от нашето ежедневие.

Cашка Панайотова

**МЕЖДУНАРОДЕН КУКЛЕНО-ТЕАТРАЛЕН
ФЕСТИВАЛ ЗА ВЪЗРАСТНИ „ПИЕРО“ - 2025**

На 23 септември 2025 г. в залата на Художествената галерия в Стара Загора беше открито 14-ото издание на Фестивала, носител на престижен лейбл EFFE, който представи 8 конкурса и спектакъла от България, Словакия, Италия, Казахстан, Испания и Сърбия - съобщи от името на организационния екип на Международния куклено-театрален фестивал за възрастни „Пиеро“ Дарин Петков, директор на Старозагорския куклен театър.

«Пиеро» е любов - каза на откриването на Фестивала зам.-кметът Милена Желева.

Георги Драмбозов

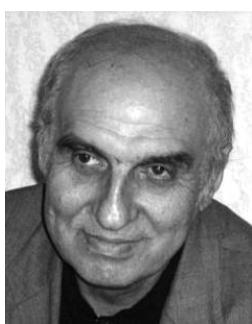
„Монте стихове са навъсени и къси!“ – така беше казал един несъмнен гений, а точно такива са и стиховете на българския поет Людмил Симеонов. Само добавям: в неговите осем или дванадесетстиния се открива и вратичката към върхата, към нашата наивна лирическа вира: все пак „животът ще дойде по-хубав от песен“... Людмил не пише „площадно“, той не пише самоуверено или гръмко, не е поет, роден да буди и мъртвите за борба. Той просто е един от признатите майстори на съвременния български кратък, но дълбокомислен стих. Людмил е човеко-поет, който е „живял в радост и беда, / през върхове преминал и през бездни, / все пак оставил своята следа, / която лесно няма да изчезне“...

Избрах си една негова лирическа строфа, която да даде и по-лирически привкус на заглавието: „мен красотата ме спасява“. Но и защото авторът видимо е влюбен в красотата, която спасява нашето братя от безразличието или от гробокопача на творческия замисъл. А твърдението, че Людмил Симеонов е един от днешните майстори на дълбоко осмисляния и кратък стих, аз имам готовност не само да го проглася, а и да го защитя, тъй като е характерно и за поезията, и за художествената му проза. Тъга и талант лъхат в тази книга и от картините на художника Иван Бонев, (изобщо двамата се очертаха от десетилетия като прекрасен творчески tandem и симбиоза между словото и баграта)... Благодарност заслужава и ръководството на община Свищов в лицето на кмета д-р Генчев за пиянето му към местните талантливи самородни творци... Людмил вече оставя за поколенията десетина свои книги със стихотворения, те могат да оформят облика му на поет, който е съчетал емоции с рацио, който с малко красиви думи (нешаблонни!), казва толкова много тъжни неща за нашето противоречиво съвремие... Кратък съм – като начина на писане на автора – пиши, братко!... Вярвам в твоя талант. Вярвам, че „след цял живот упорства, / след цял живот тегоби и борби, / под пластове от горест и умора/ ще блесне златно зърнце може би.“

ЛЮДМИЛ
СИМЕОНОВНА 75
ГОДИНИ

СЕЗОНИ

1. Би трябало да брули леден вятър и преспи да затрупат път и праг, но ето че на зимата в средата кокичето подало зъбче пак, напекло слънце припине голи и сякаш ще разцъфне всеки храст. И нужен е единствен птичи глас, за да повярваме, че вън е пролет.
2. Сияние от цъфнали дръвчета в прозореца ми пак от сън ме буди, и пак тупти разнежено сърцето, замаяно от пролетното чудо.
3. На млада пръст мирише и на сняг, изтекъл от капчуците бъбриви, и топло слънчице напекло пак – да ни напомни сякаш, че сме живи, да ни погали и ни утеши и мрачните ни мисли да прогони... В зелено се обличат всички клони, а може би – и нашите души.
4. Жени пладнуват в сенките край пътя, за кратък отдих свили колене. Развързаните им забрадки смътно приличат на отпуснати криле, самите те – на уморено ято. Ни глас, ни полъх в лепкавия зной. И сякаш е стаила дъх земята да не събуди техния покой.

ПОЕТЬТ – СПАСЕН ОТ КРАСОТАТА

10. Над мен отново зима се надвесва, дали ще е последната ми тя? И питам се: дали живял съм честно? Дали ще ме запомнят с добрата?

А нямам отговор. Ята от врани. Навява пресип зимата навън. И пак отеква селската камбана, за кой ли път – със погребален звън.

11. Мъгла и лед... И никаква тъга в душата ми горчи като отрова. И как враждебен е светът сега с небе, надвиснало като олово! Мъгла и лед... И студ пълзи в кръвта, във мислите, унили и тревожни. Навред – мълчание и пустота. И сякаш друг живот е невъзможен.

12. Превала лятото – загълхващ звук от скъсаната струна на щурче. И безметежно времето тече. И сякаш цяла вечност аз съм тук. И сякаш няма смърт. И няма страх, че тленни сме, тъй както всичко живо. ...Отиват си сезоните. А с тях – уви, животът също си отива.

13. *В памет на баща ми*

И тази пролет разцъфтяха овошките, от тебе засадени, и както винаги, край тях пчелите отново вият златен ореол.

Ти цял живот не си отдъхна, тате! И всичко се повтаря, само тебе сега те няма, за да се порадиш на този свят, от теб пресътворен.

14. Ще се завърнат птиците отново във родните гнезда – за кой ли път. Засенее ли, ще са готови за чуждите земи да отлетят.

Ще опустея пак без тях просторът, ала напролет пак ще са при нас. Но няма никога да се повтори животът ни – ни ден и нито час.

„Здрач и шепот“, стихотворения, Людмил Симеонов, Академично издателство „Ценов“, 2025 г.

5. Тръпчив покой и мека тишина и бавен шепот, който ме опива. Навлизам неусетно в есента с една въздишка – дълга и горчива и кротко над пространствата ръми, и бавно гасне алената шума. През парка пуст, без да си кажат дума, момиче и момче вървят сами.

6. Дим тънък над дворовете. Листата, натрупани на купчини, горят. Провинциална бистрота. Душата потръпва от предчувствие за хлад. Шурти чешма. И детска гълчка скита. И тънка мрежа паяче плете... Изнисват се неуловимо дните. С какво у нас остават всъщност те?

7. Прошушва дъжд в тревите. Вечерта се свлича с дъх на студ и на огнище. Благословена моя самота, когато всички думи са излишни. Какво бездълна тишина расте! И аз се моля за единичко чудо – да се събудя чист като дете, с очите на дете да се събудя.

8. Оканват белите градински рози. Меланхолично-кратък дъжд вали и бавно от небесните чертози се свличат тежки есенни мъгли. Поляга здрач във мислите, в душата – за лятото все още тя скърби. И вин на жерави в далечината – протяжен вик за сбогом може би.

9. Снегът дойде. Душата изранена ще бъде с него дълги часове. Камбаните на детството у мене звънят отново с чисти гласове. Витас дим – безнаметен и нежен и се разтапя бавно в утринта. За кой ли път една пъртина снежна от моя праг ще тръгне към света.

СвежаДачеваДИПТИХ
на дядо

1. Виждам дядо да върви сред бостана, а подире му – вихър от диви рози. Виждам, как внимателно почуква по дините, и се вслушва. Чувам го да въздига, че сърцето най-късно узрява.

2. Днес салъмът цъфти за пчелите и за дядо ми, който си тананица в съня ми „черней горо, черней сестро“ и за тъничкото до прозрачност мое „аз“ и за кроткото ни сивичко магаре Мара.

Пчелите пригласят със жужене и неуморно отнасят златния прашец към небесната пита и я пълнят с меда на детския спомен.

ПРЕДЗАЛЕЗНА МЕДИТАЦИЯ
В НЕБЕСНИЯ ТЕАТЪР

Декорите на облаците са така разкошни, че не очакваш никакво действие. И все пак долита белогърда чайка. Каца върху комина или на върха на най-белоснежния облак и после отлиза към други светове.

***
Това, което виждаме с полуупрятови очи, не може да се види с широко отворени очи – каза астигматикът и сигурно е прав.
Имате този проблем, защото сте двоюки – каза едноокият и сигурно е прав.
Очите са в сърцето, каза слепецът и сигурно е прав.

Влюбените Те пристъниха върху изящния мост, сляха се с красотата му и се удавиха в небето.

***
Отиват си един след друг мъжете, които ме обичаха.
И всеки от тях отнася със себе си по едно мое отражение.
А аз изтънявам, а аз се смалявам, подозирам, че за собственото ми погребение от мен ще остане едно-единствено къстче от счупеното огледало.
Дано може да слепява, дано може да поправя огледала
Майсторът в Отвъдното.

НА ОТЛЕТЕЛИЯ МИГ С ЛЮБОВ

Лежат цифти забравени в автобуса слънчеви очила в ден, в който внезапно се е заоблачило.

Проблясват, хванати като риби в мрежата зад гърба на седалката. В огромния търбух на автобуса и в този миг сме само аз и те. Шофьорът не знае за тях. Притежателят им никога няма да се завърне.

Вече не си спомня къде ги е забравил, ако въобще си спомня, че е имал някога цифти точно такива слънчеви очила.

И в този миг сме само аз и те – единствени във цялата Вселена.

ГЛЕДАЙ ПАЯЦИТЕ В КЪЩИ

на внука ми Лазар

Как да знам кога си добре, бабо? Когато паяците започнат да умират от старост. Как да знам кога си зле? Когато паяците започнат да умират от старост и останат непогребани.

***

на болната ми майка

Усещам как костите на мъртвите зънат в тази мрачна, прогизната утрин. Как тялото на тази, която в утробата си ме е носила, се прихълзва по калния склон на небето, все по-близо, до утробата на земята. Майка ми се е взрязла в ореола на един облак и го моли да я превърне в сиво врабче.

СУША

Вярът се в небесната нива. Ангели пазят сеяча. Никнат звезди, набожда луна, макове цъфват на запад. За миг се спотайва сеячът в клонака, но после захваща отново до старите – нови бразди да прокарва. Трупа на купчинки пух от глухарчета, после дълбае в синьото кладенци. Утре оттам ще руке дъждът, за който се молим.

***

В къснолетния ден попаднахме в златната паяжина на ласките. Виждам ни застинали за векове напред – две морски кончета – в кехлибара на блаженството, докато камъните на думите лежат на дъното и бавно се покриват с водорасли.

ДРАГАНОВСКИЯТ ДУХОВЕН КОСМОС

Марин Кадиев

За писателя Йордан Атанасов мога да говоря само с възхищение: затова че създава значима и стойностна поезия; затова че е витален и проникновен белетрист и пътеписец – романът му „Хамовото семе“ е новост като идеино-тематична проблематика в съвременната българска литература; и затова че повече от 30 години в Стара Загора издава в. „Литературен глас“ като главен редактор и стонарин – това в днешно време е подвиг.

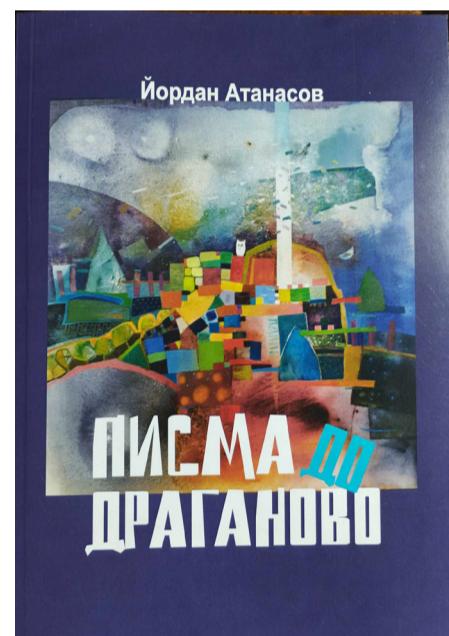
Най-новата му книга „Писма до Драганово“ е сборник стихотворения на Йордан Атанасов и биографии на драгановчани, но със следното посвещение: „Посвещавам на светлата памет на земляците ми – поетите Владимир Русалиев, Асен Разцветников, Камен Зидаров и всички творци на словото с корен от Селото на поетите“. Става дума за село Драганово, Горнооряховско – това е селото на поетите и на градинарите. В посвещението си авторът именува само трима без да омаловажава останалите, защото тези тримата са най-популярните и най-изявните драгановски творци на словото. И още нещо – през 1937 г. Владимир Русалиев издава „Писма от Драганово“, а сега Йордан Атанасов публикува „Писма до Драганово“ – това ОТ и ДО не е затворено духовно пространство, а едно взаимопроникване и допълване на това наглед ограничено място, откъдето започва драгановската създателна необятност. Всъщност по една случайност на съдбата Йордан Атанасов е роден в гр. Брауншвайг, Германия, по време на Втората световна война, където баща му е градинар, но детството, младостта му са в Драганово – тук е целият му род и духовният му свят, тук е родният му край и затова съставя Антология „Поетични гласове – Драганово“.

Книгата „Писма до Драганово“ е композирана от два жанра: Стихотворения и кратки биографии на драгановски творци. Първата част е същността на книгата – това са антологични стихотворения, чрез които Йордан Атанасов убедително и категорично доказва своето поетическо дарование и своите многообразни художествени превъплъщения. Тук той е в своята лирическа стихия като земно свето-разбиране, с остро чувство за езиков усет и заразителна метафоричност, с които увлича мисълта на читателя в неговите полюсни състояния. Всичко изразено и изобразено е конкретно и сективно възприемаемо. Особено винушителен е нарисуваният драгановски край, „там, където Янтра влачи мътни струи... / и въздухът трепти от майчиното чувство.“ („Невидима рана“)

В много от посветените на драгановски творци стихове безпогрешно е очертал техните личностни характеристики и значимост, техните творчески пулсации като създатели на духовни ценности. Те пленяват с делата си, сътвореното от

тях е непреходно и са заразителен пример за днес и за утре. Така се скъсява дистанцията между минало и настояще; те не са в контраст, а си взаимодействват и сплотяват човешкото съзнание и проясняват духовния поглед. Тези творци са учители, университетски преподаватели, научни работници, изследователи, художници, създатели на материални стойности и хора на други изкуства, но най-много са поетите – затова Драганово е „Село на поетите“, уникатно за българската действителност. Макар и с различни духовни пластове, Йордан Атанасов е уловил тяхната творческа енергия и търсеща мисъл и с дълбок реализъм, с изящен метафоричен език и пластичен рисунък така е изобразил техния духовен облик, че те оживяват като видима реалност.

Изключително впечатляват стихотворенията, посветени на хората от неговия интимен периметър. Майката, създанието на живота, безгранична и безмерна с любовта си към децата – прави сама с неистов труд и с вода и пръст къща от слама, да бъде „покрив

нов за всички?“ „Но тъй реши съдбата: да се пръснем по света. Мама – птица в самотата, живя, лепи я. И отлетя.“ („Къща от слама“) Това е потресаваща екзистенциална драма. Но духовната безпомощност достига максималната напрегнатост, защото „Уви, днес продавам моя дом. / Тук всички са вече покойници. / И птица съм аз – с крилете им маҳам.“ („Снимка“) Това е извична общочовешка нестихваща болка, защото се продава не само кирпичната селска къща, „най-хубавото място на света“, а се продава детското, младостта и себе си. В „Заръка“ и „Пари и стих“ строи непреодолим трагизъм за нашето отгласкване от майчината святост. А „На гроба на мама“ е кулминацията на философско осмисляне на живота и смъртта, на една безпощадна равносметка, че не сме надмогнали егото си, за да обичаме пълнокръвно родителите си. И чак тук, на гробището, да прозрещ смисъла на битието и изповедно трогателно да споделиш за майката: „От твоите съвети, в живота си нищо не взели, / в студеното утро със свещи в ръцете, / пред теб чинно стоим. / И вместо сълзи капки от въсък се стичат.“ Такива разтърсващи стихове са рядкост в поезията.

У Йордан Атанасов има много живо чувство за интимност и с пределен лаконизъм е материализирано в „Сияг и дъжд“, където е изображен омагьосващият образ на любимата и раздялата с нея поради несъвместимост между две душевности. Или както е в „Случайност“ да срещнеш копиещата красота в ежедневието и да се раздвоиаш между

духовното и материалното начало. Каква автентичност на любовното чувство е изявена в „Късен плод“, когато и в зряла възраст се укротява интимната поривност и идва разминаването, защото „не беше моя, твой не бях“. В „Най-истинското“ с фина алгоричност е внушено отдалечаването на мечтата от действителността. Много впечатляват пейзажите, сезоните в тази лирика – те със своето многоцветие от багри, звуци и аромати внушават човешки измерения, носят радост и обогатяват сетивата. Йордан Атанасов намира поезия и красота в сивото всекидневие, в малките неща около нас и ни отваря очите за тяхната скрита хубост. Например една гугутка каца на балконския перваз, намира трошица и изчезва. И какво остава: „и моят балкон ще стърчи самoten / над градската бездна...“ („Гугутка“). Каква великолепна алузия за човешкото отчуждение чрез тази изящна метафоричност!

В тази стихосбирка е създадена една поетическа реалност от спомени и днешната действителност: синтез от различни времеви пластове, които не се конфронтират, а си взаимодействват; родният край – Драганово – и сегашното местоживееще – Стара Загора – са в единение и трогват не само като правдиво изобразяване, а като човешко изживяване. Като художествена структура в тези стихотворения има сюжетност – движение на чувството; тук външната музикалност на стиха не е доминираща – тя е изявена в ритмични форми, но поетът разчита преди всичко на съмните връзки на думите, на техните иноанси, които носят лирическа развлънваност.

Втората част на тази книга е озаглавена „Приложение. Творци на словото и изкуствата с корени от Драганово“. Това са синтезирани биографии, животописни бележки на 34 драгановски творци, където са конкретизирани техните жизнени факти и творческите им изяви – без това Приложение книгата би имала друга идеино-тематична насоченост. Всички тези драгановци увличат с творческия си ентузиазъм, заразяват с делата си, със създателната си поривност. Макар и с различна душевност, между всички тях има духовно родство, неутолима обич към родния край и те чрез родното доказват общочовешкото творческо начало.

В това свое литературно произведение „Писма до Драганово“ Йордан Атанасов е мисловно и емоционално импулсивен и заслужено пристрастен от свръхизобилието на творчески личности от това село, което именно чрез тях е уникално. Поетът чрез спомените улавя миналото и го интерпретира убедително по художествен начин като съвремие чрез запомняща се литературна образност. Тази художествена действителност, настичена с цветни пейзажи и одухотворени сезони, с творчески личности и философски размисли за битието – обогатява сетивата, изгражда духовни критерии за стойността на нещата, подтиква към духовно извършване. Всъщност чрез тази лирическа трактовка за село Драганово Йордан Атанасов е създал един мини модел на създателна България и нейните духовни ценности; обобщение на българските многообразни положителни стойности; Драганово е събирателен образ на българския творчески свят, в който се оглежда и нашето съвремие. След аналитичен прочит на тази забележителна книга съм дълбоко убеден, може би пристрастно, че на България ѝ стига Драганово, за да я има, за да пребъде и да доказва своята идентичност в световната човешка общност.

ПАМЕТ

РАЗГОВОР С ГЕОРГИ БОНЕВ – ПИСАТЕЛ И ПРЕВОДАЧ

– Г-н Бонев, на прaga на 84-те си години какво имате да довършвате в творчески план през идното време?

– Направих сполучливи, според мен, преводи на Димчо Дебелянов, на италианските сонети. Тези неща бяха приети много добро тук, във Виена и Германия. Особено за Димчо Дебелянов – имаше рецензия, много похвална, във най-големия немски ежедневник „Франкфурталгемайн цайтунг“ и това ме окуражи да продължа с преводаческата си дейност.

Преди една година преведох книгата за Пенчо Славейков. Тя вече е готова за печат. Още не съм й сложил заглавие, но вероятно ще бъде „Сън за щастие“, защото от там най-много съм вземал материал. Отпечатването ще стане най-вероятно в България, защото с издателство „Марин Дринов“ към БАН имам опит. Те издаха „Николай Лилиев“/може би най-хубавото за сега издание на мой преводна книга/.

Особено ме радва и един друг мой успех: преди пет години във Виена дойде един професор от Неапол, който говори за съдбата на затрупания град Помпей. Аз бях там и му говорих как в първата ми преводна книга за Италия имам сонет за Помпей, който беше преведен и на италиански т.e. от български, на немски и на италиански. Той предложи и направихме един постер, който той поиска, за да го предаде в Помпей. В Постера сонета беше на трите езика.. Той беше поставен на главния вход на този затрупан град.

– Какви са намеренията Ви в по-близък план?

– Обобщавам: Книга за Пенчо Славейков ще излезе обезателно. Ще се обърна, ако имам време към нашия голям романтик Теодор Трайнов. Превел съм на немски, както знаете и нашия земляк Асен Разцветников. Получих известна морална подкрепа от Министерството на културата, от завеждащия отдел там Игор Чипев, който ми изпрати отпечатаната книга за Димчо Дебеляново. Аз пък изпратих моите преводни книги на министерството. Те ги представят на поредните изложби в Панцира на книгата в Лайпциг и Франкфурт на Майн. Отпечатване на първата ми книга със сонети в България в изд. Народна младеж през 1984-та дължа на Павел Матев, който при едно гостуване в Дом Витгенщайн ми взе ръкописа.

Йордан Атанасов
3 април 2006 г., Виена

И САМО В ТЕБЕ ВЯРВАМ, СПОДЕЛНОСТ...

Надя Попова

СТО ГОДИНИ САМОТА

Когато животът ми се преобърна като ръкавица, захвърлена след зимата, нищо видимо не се случи; просто изведнъж станах добра към околните, небрежна към римата, благодарна на въздуха, снизходителна – към един мъж. Дотогава не съм се познавала. И бих се изсмяла, ако някой ми кажеше, че и в ада имало черква, че ще коленича в нея смилено пред чуждата радост, дори когато тя мен самата зачерква... Зная: съмва сега на другия край на Екватора. Чувствам в тъмното даже: вълните са нежносини. Слушам пак новини – за посоката и ющна на вятъра „на днешния ден през последните сто години“. И макар че отново с болен пулс изгрева ще дочакам, как да кажа на някого: „Светлината – и тя е временна...“ А върхлила нощта. Неотвратима като влака, под който се хвърли Каренина.

НЕИЗБЕЖНО

Той какъв ми е?
Брат, сътрапезник, любим?
Мисълта съживи, хоризонта извяя.
Друго нямам какво пред съда да призная.
(Щом за мене е огън – за вас ще е дим.)
Недостатък?
Висок е – на разум и ръст
И не знай какво са – хазарт или навик
тези среци в тълпата от хора дребниви.
(Щом за вас е разтуха –
за мен ще е кръст.)

Той е всякакъв –
скитник, нашественик, гост.
Не умеет думите да се отмята.
Изповядва закона първичен и прост:
да е умен мъжът и красива – жената.

Че така е – разбирам. Той няма вина.
И отново над римите – полужива,
бледа – аз ще осъмвам...
...А той ще заспива
върху гладкото рамо на красива жена.

ЧИСТ ВЪЗДУХ

Колкото пъти погледна нагоре –
той проветрява.
Винаги е отворено
само единото крило на прозореца.
Може да проветрява след гости,
при него осъмнали,
или върху котлоня е изкипяло кафео,
или просто обича чистия въздух.

Сигурно въздухът в стаята се е сменил
без остатък.
Мисля си, че и човекът сменил се е
като въздушните пластове
и ако се появи изведенъж на прозореца –
няма да го позная.
(Както почтеният рецидивист
упорито отказва пред следствието
съучастника си да познае.)

Но нима имам правото да го упреквам
за това, че докато аз съм живяла настън,
той е спал на отворен прозорец?..

ПРИПИСКА КЪМ МИТОЛОГИЯТА

Ето го човека –
в натежалата от плод градина
с прабиблейската си половинка;
всеки е заест с посиленото, определено
свише,
и додето Бог придръмва си на сянка,
встъпва в своите права Змията...

Виждам я,
приплъзва се нататък –
толкова несъбуднати сюжети я очакват!
Клеопатра още спи под балдахина
и Херакъл в люлката си гука,
Евридика си плете венец от маргаритки,
Принцът на Екзюпери за розата тъгува...

Пъстрокожа, жълтоока,
движи се змията,
векове пребродила, при мен ще стигне,
ще ми каже: „Добър ден, сестрице!
Мъдра съм, но нещо не разбирам:
чудесата на живота са неизбройими,
а родът човешки е вторачен
само в две от тях –
любов и смърт...“

„Свий се до сърцето ми!“ –
ще й прошепна
с устни побелели.
...И ще ме събуди
кукуригането на петела.

ГЕОГРАФИЯ

Да се оплаквам от самотност?
Смешно е –
сред тази полудяла Ниагара
от гласове ту ясни, ту размесени,
от толкова лица – като на гара.

Да чакам думи никакви нечувани
сред пирамидите от вечни книги
и в делничния прах да търся чудото
на златоносните прашинки?.. Стига!

С годините все повече разбирам,
ченията личността ми истинско значение
за друг, освен за моите родители
и двете същества, от мен родени.

Единствено във тях съм недокосната
от разочарования и рани,
те ме обичат безпричинно, просто.
Останалите – вещо са ме хранили

с метафори, хиперболи, сюжети –
литературна блудка попара –
и все отнякъде назаем взети,
и винаги с един финал – Сахара.

О, как познавам тази география!
Но пак през равнодушните ѹ писъци
поемам; не измамена – примамвана
от досега несрещнати оазиси.

И само в тебе вярвам, споделеност,
във твоите обятия разтворени,
когато ме зовеш

при теб да слезна
с ръце безбройни от стъбла и корени.

И В АДА ИМА ХРАМОВЕ БЕЗСМЪРТНИ...

Георги Н. Николов

Амор отпia vincit – Любовта побеждава всичко. Тази мисъл на древните латини бе въсъщност моя духовна и емоционална звезда за един жадуван прочит. За искрящо прозрение на интелекта, водещ ме по страниците на „Азбука за слепи“ – най-новия засега сборник на Надя Попова, изд. „Захарий Стоянов“, С., 2025 г. Изграден от взаимно преливащите се една в друга поетични послания „1981–2019. Стихотворения“, „Късни стихове, невлизали в книги. (2022–2025)“ и „Студени отражения“, обединени под мотото „Любовна лирика. Избрано“. За тях, а и за цялото завладяващо дарование на авторката редакторът и издателят на книгата Иван Гранитски отбележава в своя посеслов: „Надя Попова усеща нравствената енергия на думите. Тя ги възприема като одухотворени същества, които са заредени с вътрешна светлина, могат да се обичат, но могат и да се мразят, или, което е най-страшно, да бъдат безразлични един към други. Тогава текстът губи своята живителна сила и способността си да завладява съзнанието на читателя, защото въсъщност е мъртво роден. Докато истиински талантливият поет винаги усеща пулсациите на думите, техният вътрешен ритъм и уникатната им способност да бъдат мостове от едно към друго състояние, настроение, афект, или нирвано спокойствие. Тъкмо тъкъв е случаите с Надя Попова.“

Едва ли някой някога ще се заеме с непосилната задача „да изчисли“ колко слова в летописа на човечеството са поднесени пред олтара на любовта. Колко страници са изписани в част на неповторимото ѹ обаяние, или споделят отчаянието, че е отлетяла завинаги. Колко пък още таят плахото очакване, че тя ще се върне отново и ще прекрачи прага на опустелия дом? И колко са взрени в хоризонта на теософската си същност, ведно с иконите на вратата и надеждата... И пак – още колко бленуват чувствения пламък на еротиката и пълтската споделеност, за да изгорят без остатък в разжарената им клада? Не, количеството тук е съвсем непотребно. Защото не са открити и няма да бъдат изковани такива делнични везни, които да стегнат в задушаваща прегърдка божествения силует на любовта. Тя е вечна и безсмъртна. Съпровождаща тленните хорски поколения от зачатието, до тъжния финал, а после благославяща следващите и така – до предречения от Създателя безкраен кръговрат. Защото любовта е право на живот и щастие. Липсата ѹ вещества смърт, пустота и безнадеждно отброяване на дните в праха на делничното. А кой от тези два полюса на емоционалната вселена ще изберем, остава наш морален избор...

В своя есенистична изповед по страниците на „Азбука за слепи“ Надя Попова споделя: „Винаги съм се стремяла към невозможната любов. Аз не блещя и не сияя в меланхолната софийска привечер, аз съм само дух и призрак лек, само духовна ученичка на Роден, нещо като неродената мома от българските приказки, нещо като вкаменената от нeliобовта на маестрото луда Камий, нещо като вградената невяста, нещо като нищо на света. И съм тук, където ме е посял безумният вятър и са ме откърмили наркозните облаци.“ Затова и творческият ѹ дух не е ограничен в руслото на личното себевглеждане. Разбира се, то и тук съществува като неотменна потребност за всеки творец да вникне в своето „аз“. И в душевен мир, или в разтърсващ катарзис по пътя към идеино и естетическо съвършенство, да се вгради в обществената мозайка. Лиричното дарование на Надя е чувствителен камертон, долавящ безкрайните нюанси на нашето цивилизационно съществуване: гражданска, лична, интимна. Той въярно вплита в запомнящи се стихове моделите за добро и зло в съзнанието на съвременника. За щастие и страдание, споделена близост и отчуждение, цветен полет на мисълта и минорна тишина. Почти всички мотиви в стиховете на „Азбука за слепи“ са философски подплатени със завоалиран аналитичен подтекст. Хвърлящ мост между далечната библейска епоха и предизвикателствата на днешния ден, в който търсим есенции на собствената си идентичност:

Изгубила съм някъде по пътя ключовете си.
Стоя пред своята залостена врата,
но няма как да я отворя.
А някой в този миг
с моята връзка ключове подрънка:
Какво безценно зъвънко притежане,
Бог знае само от чия врата?..

„Житейско“

Представителният сборник „Азбука за слепи“ разкрива своята създателка като желан адепт на своето интелектуално, духовно, противоречно и единствено време. Изтъкано от поетични върхове и трънени венци; от възторга пред духовни и чувствени мигове, редувани от съдбата със загубата на любими хора и избор на трудни нравствени посоки. Стиховете напомнят художествена галерия, в която словесните платна са ту графично строги и „изчистени“, ту ярко многоцветни в тематичната си перспектива. По редовете откриваме неизбежна смяна на човешките сезони. В същността им понякога есената може да изпревари жаркото лято, а пролетта трябва да изчака по-добри времена. Неумолимо здраво обаче, все някога ще настъпи и нашата зима, за която никога не искахме да бъдем готови. Ала дотогава в броеницата на дните още свети радостта, че ни има и можем да се борим за този най-желан Божи дар. И може би ще успеем, докато не сме самотни. Докато общичани и сме общичани.

Точно, както твърдят древните, че любовта побеждава всичко. Както впрочем и самата авторка споделя: „С теб, любов, прекосих всички кръгове в ада и рая.“

Да, на нейните криле и ние ще минем под дъгата на щастието – благодарим ти, Наде!..

Daniela Ivanova**ЧОВЕКЪТ,
КОЙТО СВИРИ НА КИТАРА**

Човекът, който свири на китара,
пред подлеза във зимен ден –
в нозете си обрнал шапка стара
и втурнал погледа си, устремен
далеч: над времето, над стъпалата,
над шумните изивики на мига...
Отвъд смразявация вятър...
Отвъд тъгата на снега...

Посядам тихо да послушам.
Край мен се разминават светове.
Младежи се надвишват. Покрай сгущено
до пейката, премързнало врабче
минава старец, хвърля му трохичка
и съгрбено понася настани
носталгията, самотата..., всичко,
което музиката днес му причини.

Акордите красиво се люлеят
във мрачната омая на снега.
Една жена си пее, а до нея
 момичета се питат докога
ще е студено. После се споглеждат.
Мелодията (няма как да я сгрешиш!)
загъръща раменете им с надежда,
затопля декемврийските души.

Човекът, който свири на китара,
е другаде. Край топли брегове.
Мелодията пътища отваря,
подига погледи, разтапя снегове.
Един младеж се втурва към тълпата.
Оттам излиза, цяла в светлина,
единствената, най-добрата
и най-любимата в света жена.

Прегръщат се под арката на припева.
Целуват се мелодии наред...
Чаровна гледка: сред мъглата дрипава
се сливат нежно двата силуeta.
И неусетно зимата забравям.
Една болонка лудо се връти
под весели акорди в танца славен.
Баре, изящество, мелодия, мечти...

Човекът, който свири на китара,
пред подлеза във зимен ден,
дарява лято с тази песен стара...
И то остава много дълго в мен.
А той? Внимателно прибира всичко:
монетите, китарата, брега...
В един калъф оранжев, на чертички.
И бавно се изгубва във снега.

ТАНЦ

Те танцуваха. Взрени в далечното,
с разтутиeni в тангото души.
Те танцуваха. Сякаш вечно
са в прегръдка омайна били.

А навън тихо слизаше мракът.
Те танцуваха в полет щастлив,
в нежна радост. Съвсем неочаквано
зад прозореца спряха звезди.

Занадничаха изумени.
Танц такъв даже Господ не знай,
в който страстият зов на вселената
да се слива със обич - без край.

*О! Неземна бе тази прегръдка!
Той крепеше леко с ръце,
сякаш беше живителна гълтка
във кристал, оцелял с векове.*

*Тя изпиваше с поглед очите му
под красивия глас на рояла,
а цигулките в хор изумителен
се топяха в снагата ѝ бяла.*

*Да! Светът беше в тихо очакване.
Някой някъде срецина любов.
И се връща кораби, влакове.
Беше щедрост животът, и зов.*

*Те танцуваха, а по площадите
светли погледи криеха страсти.
Старци връщаха своята младост
и в танго се врътяха в захлас.*

*С дъх стаен не успиха в залата
как внезапно се спусна нощта.
Двама влюбени, танцът, роялът...
Зад прозореца бдеше звезда.*

*После звъннаха чашите весело
и със вино се сля радостта.
Те не спряха, в тангото унесени.
Чак болеше от красота!*

**ДУШАТА ТИ,
РАЗКЪСАНА, КОПНЕЕ**

*На чуждото летище се огледа
и се изплаши от една мечта,
подир която нощем напоследък
летяха птиците на мисълта.*

*Безънни разговори със приятели,
красиви кули с бъдещото Аз
в един далечен, чужд, очарователен
свят на охолство, ред и мраз...*

*Летището кипеше в суматоха –
раздели, срещи, лутане и смях.
Тогава посрещащи не дойдоха
на границата между „у дома“ и тях.*

*Едва ли ще забравиш как вратата
на терминала сякаш сложи край
и ти пристъпи плахо в самотата
на толкова бленувания рай.*

*В единствената чанта, разрешена
за всеки емигрант (размер, тегло...),
се гушеха две снимки уморено –
събиране във дядовия двор...*

*Оттам, засмени, всичките роднини
изльчаха любов, мир и уют.
И ти се взираше в тях със години
по празниците... Хапче против студ.*

*Да. Ти успя. Във кулите от вчера
вгради живот и смисъл устремен,
но как не спря гласът ти да трепери,
когато казваш: „Ало, мамо, добър ден!“*

*И снимките отдавна овехтяха.
Дядо го няма. Крушата умря...
Във двора дядов празниците бяха
любов, истории и топлина...*

*Жените се захласваха във спомени.
Варяха лютеница в смях и светлина.
А ръковедеха света огромен
мъжесте тук – от външната софра.*

*Татко пося и круша, и смокини.
И казва, славейчето пак е там,
където теб те няма от години...
Но много скоро ще се върнеш, знам.*

*Душата ти, разъсана, копнее
да събере два свята във един.
А истинското „у дома“ къде е?
Пътят е дълъг. Мама ще прости.*

*„Целувам ви! – помахваши пред екрана
и продължаваши в другия си свят.
А там – далече, в двора, татко, мама
с любов по теб годините броят.*

Tatyana Toncheva

Хрисима женица е Гергио Петкова Паунка, кротка и работна като бублечка. Куп дечурлига ходят из краката ѝ – от дребно по-дребно, таман седем парчета. Тачи си я Петко и всяка година ѝ дарява рожба.

Омръзна ѝ на Паунка непразна да ходи, омръзна ѝ всегда е напрацияла. Омръзна ѝ да повива и разповива, сополи да бърше, рошльовци да пощи. Омръзна ѝ да пере и препира, да готови и приготвя, да меси и замесва. И тя иска да се курдиса, да се набели, да се начерви и на хорото да иде, на седенките да поседи. иска, ама няма! Седем дечурлига като седем гладни гардjeta все в ръцете ѝ гледат, все в стъпките ѝ вървят. Жалина ходи Паунка, жалино въздиша: „Боже-е-й, Боже! Бож-е-е-й, мили Боже!“

– Кажи, Паунке, що воздишаш? – сепва я неземно благ глас. – Викаш ма, пък не казваш що ма викаш. Кажи, ко ти тежи на душата?

– Бо-о-о-же, мили Боже! Ти ли си, Боже? – пита Паунка и се взира в огнения от месечината джам.

Светлив чиляк, със скъсан чул зачулен, наднича през джама, гледа я в очите, а погледът му – благ, благ...

– Аз съм, Паунке, аз съм, чедо мое галено. Кажи, ко искаш?

– Мъчно ми ѝ, Боже, жално ми ѝ – нарежда Паунка, – че съм непразна ходя, че се доя и поддойвам, пера и препирам, храня и прехранвам. Че време нямам, Боже, меня си да погледна, на хоро да ида или на седянка. Тежък кръст нося, Боже, много тежък кръст! Ако мойш, дай ми по-лек!

Засмя се светливият чиляк, помаха ѝ да тръгне след него. Скокна Паунка както си е по риза, тръгна след него.

КРЪСТЛЕТО

Месечината свети и огрява една бяла пътека, що води във вишно небе. Вървят Паунка и чиляка. Не вървят, ми фъркат по тази пътека и стигат във вишно небе. Две порти от сребърен филигран сами се отварят пред тях и ги пропускат.

А отвъд – мале! Ум да ти зайде! Не знае Паунка накъде да гледа. Навсякъде светливо като ден, пък уж е вечер. Алмазни палати, палат до палат, помежду им – сребърни и златни пътеки. До всеки палат чушма с по два чучура. Мед и мляко тече от чучурите. Окол чушмите зелено, зелено. Лежат на сянка много чиляци, някои фъркат, други пък пеят. Сладко и медено се извишават гласовете им, сигур от меда и млякото, дето ги пият...

Фърка Паунка, от радост място не може да си намери. Съврши се теглото ѝ! Смили се Господ над нея!

Спира Господ пред най-големия палат. Отваря златна врата. Прави ѝ знак да влезе. Влиза Паунка, а вътре в собата – кръстове. Има големи, до тавана, от тежки дъбови греди скованi, има по-малки – от чам, има и габърови – скованi набързо, криви и възлести, има всякакви.

– Избери си един – вика ѝ Господ.

Паунка се оглежда, оглежда, пък съзира току до вратата едно кръстче от две летвички чамови сковано, всичко на всичко две педи дълго. Навежда се и го повдига. Лекичко е, лесно се носи.

– Ми то тоз твоя кръст! – смее се Господ. – Ха носи си го със здраве!

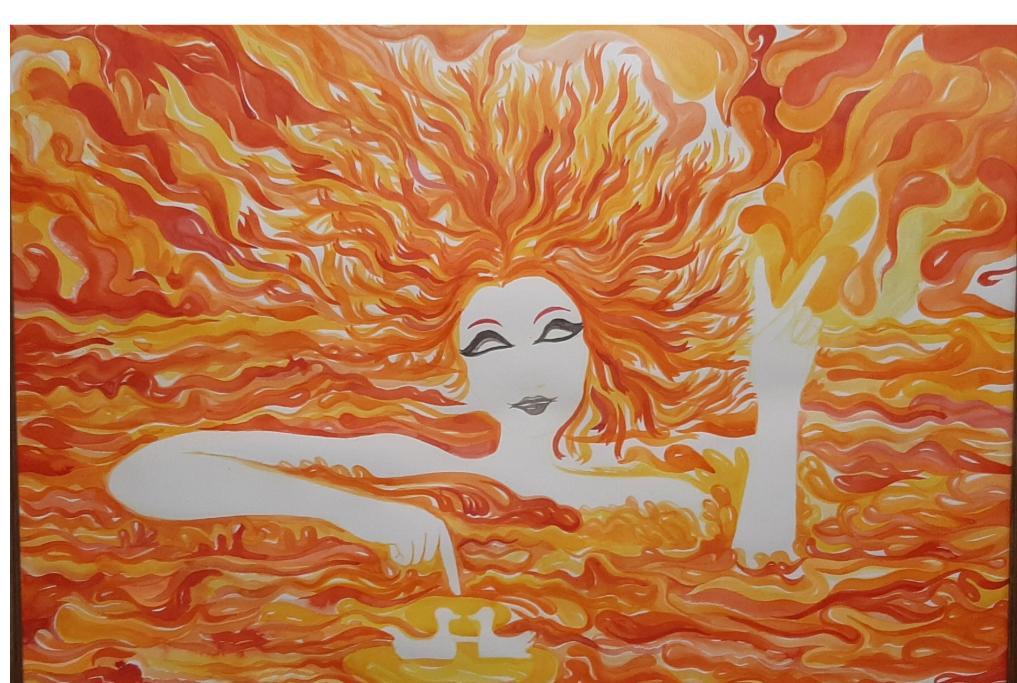
Сепва се Паунка. Разтърква очи. Джама свети, ама светливия чиляк го няма. Сънуvala ли е?

Посяга да завие един сополанко и напипва нещо кораво под завивката. Изважда го да го види – дървеното кръстче, онова същото, дето си го взе от вишно небе!

– Божке, прости ми! – шепне Паунка и се кръсти усърдно.

С олекнало сърце минава край широкия одър. Придърпва чергата да завие я гръб, я ръка, я крак. Мушва се отново в топлата завивка, протяга се, гушва кръстчето и сладко, сладко заспива.

В просьница ѝ се мярва светливия чиляк на джама. Гледа я благо-благо и се подемива.

Художник: Дилян Бакалски

Dора Янева-Медникарова**ПРОЛЕТ**

Пълна е със старци
градската градина –
майка ми я няма.

Нови птици, нова пролет,
слънце в градската градина –
майка ми я няма.
Баба Марта върже
бяло и червено
в градската градина.
Детството ми где е –
с тихи пеперуди
и звездите вечер –
в градската градина.
На самотна пейка
пролетта се грее –
майка ми я няма
в градската градина.

***

Нишката на доброто в мен
е толкова тънка,
че даже вятърът
с дългите си пръсти
не смее да я улови и скъса.
Тя се люлее
сребърна в синевата.
Клоните на дърветата
й сторват път,
за да плува в прозрачния въздух
като флаг на надеждата.

***

Любовта
спря при моя прозорец.
Очите ѝ весели,
косите рошави,
нослето вирнато.
Викна ме да играем.
Лудо препусна
срещу ни вятърът!
Пламна тревата алено.
Дърветата – като кораби,
вдигнаха платна в небето.
Приближиха се мълком
вълшебните приказки.
И завинаги
останаха в сърцето ми.

МОМЧЕНЦЕ С КУЧЕ

Две същества –
тъй слънчево предани
росата бележат с устремен бяг.
Крачета и лапички –
в утрото редом,
тичат щастливи
по Божия свят!

Капка солена
в окото ми пари –
ех, кратко е утрото
и дълъг – денят.
Но слънцето свято е,
щом свети в кръвта ти
с едно утро далечно
и верен приятел на път!

ЛЕКАРЯТ

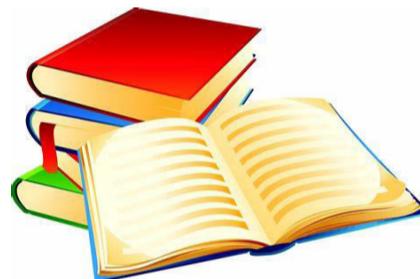
Навън отново дъжд вали
и бавно сплита мрежа лека.
А под дъжда човек върви
едвам, по стръмната пътека.
До малкия притихнал дом
премръзнал и измокрен стига.
В дъжда не дирил друг подслон,
той – пленникът на вечна грижа.
А тук очакват го очи
премрежени от няма болка.
И в тях един въпроси личи:
„Ще ми помогнеш ли? Доколко?“
В далечния ни дом дойде
не търсил никаква награда.
И своето добро сърце
на нас – незнайните, отдаде.

Тодор
Билчев**СЛЪНЧЕВИ КОРДЕЛИ**

*Когато музите ми спрат да пеят
и закръжи над мене ореолът,
глупците почнат ли да ми се смеят,
приемай за приключен протокола,
със който бях издигнат, от машина,
поет да съм, за всичките да страдам,
да любя страстно скъпата родина,
скръбта да бъде моята награда.
На пръсти слез от облациите бели
и тихо влез в самотната ми стая.
От слънчевите светни кордели
ти изплеми стълбата за Раја.
И нека със тебе тръгнем по нея.
Навсянно със нас и муз ще има.
Аз – рицар бездомен. Ти – Дулсинея.
И Санчо – от нейде, който ни кима.*

ЗА ЛЯТОТО, ВКЛИНЕНО В НАС

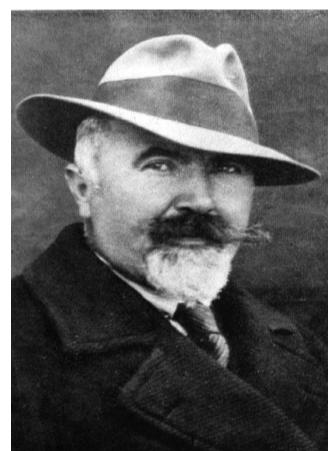
*И, ето, отново на щъркелно ято
клинят се сбогува с горещото лято.
Напуска земята, прелила морето.
На корена идва си пак във сърцето.
Така е със всички. Дори и с човека.
Завръщат се пак по онай пътека,
която за миг над света ги издигна.
А върнати долу, те горе пристигат.
Със клонове щъркели пагубно тракат.
На тях за прераждане този е знакът.
Дали той си идва или заминава,
човекът за бъдно следа не оставя.
Проблява, роди ли се, нейде искрица.
Умира ли, казват, че пада звездица.
И разядат се щъркели с човки червени.
Това на море не създава проблеми.
И ги изпраща в ята клинообразни.
Тъй както хората, все разнообразни.
Морето със лялото се не сбогува,
отново щом идва си и съществува.
Но нашето лято дали ще се върне,
щом щъркельт тракна,
глава си обърнал?
Или пък на клуна ще чуваме звука.
Но няма да бъде сърцето ни тука.*

ВЛАДИМИР РУСАЛИЕВ

ВЛЮБЕНИ ГАРВАНИ

*Какво си ти,
аз цял живот неспирно питам?
Дали си вдъхновение, тъга и болка?
Или пък дар си за душата неизмита,
пропускала за банята си вечно срока?
Едно безмълвие, във тишината скрито
на плачещите във листата
пойни птици?
Изчертало на добротата си лимита.
Попило в лястовица Йовковите жици.
На Ботев
огнеструйната любов пламтяща?
На Вазов,
в Банки скрил мълвата ѝ за нея?
На Дебелянов,
любен в бащината къща?
На Яворов, в Поморие на Лора кея?
Пътуваши ти
по пътища неземни, звездни.
Една измислица, реална във живота.
Самата цвете си, но и рушаща бездна,
човекът във която трябва
да се кротне.
Един друг свят, при нас,
защо ли, невъзможен.
Какво тук чувства
за безчувствените значат?
Животът дяволски коварен е,
бездожен.
Над труповете
грозно гарваните грачат...*

Никола Ракитин

„Дондуков“. Двамата приятели се отбиват в най-близкото кафене, носещо името „Охрид“, където често отсядат, за да си поговорят на спокойствие. Русалиев е впечатлен от добрия външен вид на Ракитин и му подхвърля добронамерено, че никога ще остане като самотен жител клас, така както е бодър и здрав. Ракитин се усмихва многозначително и с някаква скрита болка отвръща: „Смятам, че още толкова ще живея и още много творби ще напиша“. Той споделя със своя приятел, че иска да състави цикъл от легенди и един том с чисто психологически разкази. След това разказва на Владимир Русалиев две от легендите, които смята да публикува в най-скоро време.

Към един часа по обяд Никола Ракитин се сбогува с Русалиев и тръгва към софийската гара, за да се приbere в Плевен. Русалиев въобще не може да предположи, че този жизнен и въдъхновен творец след около петнадесет часа ще се хвърли от влака в тунел номер 3 до Реброво. Разбира се той е наясно, че Ракитин е дълбоко огорчен и наранен от сполетелите го беди и житетски несполучки. Същевременно знае и за неговите два опита да се самоубие, но смята че всичко е отшумяло и че поетът е прегърнал отново надеждата, говорейки за бъдещите си планове и за подготвяните нови книги.

Има обаче нещо смущаващо в поведението на Ракитин и то не убягва от погледа на Русалиев. Докато говори той прави дълги паузи, мисълта му е накъсана, а погледът му се рее безценно. От гърдите на поета се изтръгват дълбоки въздъхи, които се опитва да скрие неуспешно.

Причина за тези терзания на твореца са двете последвали едно след друго уволнения. Първо Ракитин е уволnen от поста директор на историческите къщи в Плевен. Като компенсация за това е назначен за учител в Първа софийска мъжка гимназия, но само след 15 дни е уволnen отново и то без никаква конкретна причина. Поетът прави опит да се срецне с просветния министър и да му обясни за случващото се с него, но не успява. Това въщност е последният удар, който чувствителната душа на Ракитин не може да понесе.

Никола Ракитин става жертва на жестоки хора, на тяхната завист и на непрекъснатите им интриги срещу него. Всичко това го принуждава без време да се самоубие, скачайки под колелата на влака. Предсмъртните писма на Ракитин разкриват виновниците за смъртта му, като той ги назовава с истинските им имена. В продължение на цяла година поетът е безмилостно тормозен от тези хора, накрая не издържа и слага край на живота си. Денят е 2 май 1934 година.

Научавайки за смъртта му, Владимир Русалиев - неговият верен приятел, е дълбоко разстроен, укорявайки се, че не е успял да предотврати трагедията, сполетяла този нежен и лиричен поет с ранима и чувствителна душа.

Атанас Коев

грозно гарваните грачат...

ИЛЮЗИЯ ЗА ЛЮБОВ

Той беше невероятно добър в продаването на тази илюзия. Правеше го непрекъснато и навсякъде и на всеки. Успяваше да накара почти всички да повярват в илюзиите. Всеки поглед, всяка усмивка бяха като обещание. Обещание за любов, за безкрайна всеобхващаща любов. Ще те обичам, ще те обичам завинаги.

Неговите сини очи бяха толкова дълбоки и привличащи, но в същото време топли и убеждаващи. Те мечтаеха за любов. Чистата безусловна любов, която всеки желае. Очи, който бяха неустоими, като океан от любов, който те придърпва навътре. Тя не се опита да устои. Знаеше, че няма да успее. Както толкова много други жени, който се бяха предали на неговия чар по същия начин. Но в момента това нямаше значение. Единственото, което имаше значение, беше да направи така, че това да се случи. Тя искаше да бъде с него и да живее с илюзиите. Тя искаше да живее в неговия свят от илюзии завинаги и да забрави за действителността.

Всеки път, когато отиваше да го види, не чувстваше земята под краката си и тичаше към дома му. Не можеше да се удържи, искаше да лети.

Сърцето й биеше с всичка сила в гърдите ѝ. Имаше търъде много любов да сподели, а също и некои малки подаръци, които беше направила за него. Винаги мислейки за всеки малък детайл, който може да го зарадва. Може би този път ще почувства радостта да бъде обичана. Но вместо това всеки път си тръгваше от дома му разплакана. Всеки път беше наранена.

Независимо колко много го обичаше и колко пъти успяваше да преодолее болката, нещата не се променяха.

Тя беше закотвена в този кръг. Хваната в клопката на илюзиите за любов. Желанието за любов беше толкова силно и всеобхващащо. Нямаше значение дали беше илюзия или не, тя не можеше да го превъзмогне. Не можеше да се откаже от илюзиите.

Тя вече знаеше, че той не може да обича. Майка му го беше зарязала още като дете. Години наред той се бе надявал, че тя ще го вземе обратно в новото си семейство, но това никога не станало.

Всичко това го беше направило много силен и независим, но дълбоко в сърцето му съществуващата тази огромна празнина от нужда за любов. Той неудържимо изльчваше любов и коннееше за любов. Любов, която подсъзнателно никога нямаше да позволи да се осъществи. Очите му бяха обещание за любов. Любов, която никога не беше имал.

Тя не можеше да му даде това, което му липсваше. Никой не можеше да му даде миналото. Любовта ѝ беше безгранична. Той ѝ казваше всеки ден, че я обича, дори когато я нараняваше. Тя искаше да му повярва. Тя искаше илюзиите. Не е ли всичко в живота една илюзия? Илюзиите, че ти си различен. Че ще се справиш в живота по-добре от другите. Че няма да направиш същите грешки. Че ако даваш любов, ще получиш любов.

Тя знаеше, че животът е пълен с илюзии. Но все още не можеше да го приеме. Въпреки че той беше в залеза на живота си, тя искаше да спре времето, да го спаси и да спаси илюзиите, която той създаваше. Обичаше го толкова силно. Тя отчаяно се нуждаеше от тази илюзия. Какво би бил животът без илюзии?

И има ли по-голяма илюзия от любовта?

ДВА РАЗКАЗА ОТ РОСИ КРАМЕН

ТАНЦ СЪС СМЪРТТА

Това е моят живот. Още от момента, в който се родих, смъртта стоеше точно срещу мен, гледаше ме право в очите, усмихвайки се, готова веднага да ме грабне. „Ела с мен, животът ти ще бъде невероятно труден.“

В отговор тялото ми моментално започна да се свива и да потъмнява от обезводняване. Аз съм родена на осмия месец. Хората казват, че седмачетата обикновено оживяват, но родените на осмия месец почти никога. Като по чудо аз оживях, но смъртта винаги се криеше наблизо.

За първи път през живота ми започнах да мисля за смъртта, когато бях само на четири години. Родителите ми ме бяха записали на детска градина с по-голямата ми сестра в нейната възрастова група, така че всички деца бяха много по-големи от мен. Те ме щипеха или бодяха с игли, наранявайки ме с каквото можеха да намерят, и ми се подиграваха. Аз търпях мълчаливо, без да споделям мъката си с никого. И тогава започнах да си мисля, че ако умра, ще бъде по-добре. Всички ще плачат за мене. Започнах да виждам смъртта като спасение. Няма да има повече терор и повече страдание. Тогава си представях, че когато умреш, хората започват да те оценяват и може би дори да те обичат. Смъртта изобщо не ми се виждаше като нещо лошо.

Дори в тази ранна възраст аз усещах присъствието на смъртта и не се страхувах. Мисълта да не съществувам не ме плашише. Исках никога да не се бях раждала. Може би тези мисли направиха тялото ми много болно. И понеже аз не се страхувах да умра, смъртта започна да се превърща в познат приятел, който ще ме спаси от страдание и живот без любов.

И тогава, точно когато навърших петнайсет години, смъртта получи истински шанс да ме отнесе. Апендиксът ми се спука и получих перитонит. Още си спомням как скочих от операционната маса, опитвайки се да избягам, и след това как докторите сложиха маска на лицето ми. Помня пропадането в дълбок черен тунел и крясъците, идващи от всички страни, а после пълната тишина. Връщането обратно не беше лесно. Докторите се опитваха да ме събудят, задавайки глупави въпроси. Аз знаех, че умирам. Понеже бях художничка, в този момент единствено съжалявах, че не успях да нарисувам повече картини.

Но все пак оживях. Смъртта ме остави да поживея още малко, винаги напомняйки ми за съществуването си.

По-късно, обаче, когато колата ми се преобърна надолу по хълма, смъртта отново ми каза здрави и след това продължи да идва и да си отива в сънищата ми, оставяйки ме обляна в пот. Това беше ясно предупреждение, но този път аз не съжалявах за творбите, които не бях успяла да създам. Този път съжалявах за всички мъже, с които бих могла да се любя. Съжалявах за цялата любов, която можех да преживея.

Всичко това, чувствайки смъртта толкова близко, ме накара да оценявам красивите моменти в живота още повече. Научих се в един момент да гледам в лицето на смъртта и веднага в следващия да се радвам изцяло на живота. Станах пристрастена към рискове. Започнах да пътувам на автостоп като четиринастгодишно момиче. Излизах в открито море посред нощ със сърф. Скачах от високи места със ски през зимата. И всичките рискове,

които поемах, ме правеха по-силна и по-мъдра. Достатъчно мъдра да знам колко временно е всичко на този свят.

Но винаги държах смъртта под око и смъртта никога не ме изпускаше от очи.

И както можеше да се очаква, здравето ми отново ме предаде. Изкарах цяла година в болница с пневмония след пневмония, отново и отново. Смъртта пак ми се усмихна. „Ти си моя.“ И след болницата, аз и смъртта станахме доживотни партньори. Развих астма. Започнах да се задушавам всяка нощ, чувствайки, че това е краят. После ставах по-добре сутрин, но след това се задушавах през нощта отново и отново. Знаех, че съм близо до края. Но този път съжалявах само за нещата в живота, които не се бях осмелила да направя. Нещата, които не бях опитала.

Бях много болна и страдах неописуемо. Исках да умра. Молех се да умра. Смъртта беше като обещание. Като край на страдание. Като мечта. Като несъбъднато желание. Смъртта се превърна в неразделна част от живота ми. Аз можех да почувствам дъха ѝ във врата си. Можех да почувствам присъствието ѝ. Но въпреки това успявах да ѝ се изпълзна отново и отново. Като в танц, стъпка напред, стъпка назад, стъпка напред, стъпка назад. Можех да чуя музиката. Можех да се насладя на красотата на танца.

Никога не се опитвах да го спра. Никога не се страхувах, че умирам.

Никога не бях уплашена.

Но сега съм.

Сега съм ужасена, защото смъртта иска да вземе човека, когото обичам най-много.

Художник: Дилиян Бакалски

Роси Иванова Крамен е родена в София. Завършила е художествена гимназия и художествена академия - ВИИИ "Николай Павлович". Многогодишният талант се изразява в различни жанрове, като живопис, скулптура, графичен дизайн, моден дизайн, монументална скулптура журналистика и писане на разкази.

През 1990 пребивава във Франция където участва в изложби в Рен, Бордо и Париж. Духът и въдъхновението на живота ѝ в Франция оставят дълбока следа в нейното изкуство.

През 1997 г. се премества в САЩ и до ден днешен живее в Лос Анджелис.

През 2013 публикува първата си книга с разкази "Любов на тротоара".

Участвала е в изложби, сред които и самостоятелни, в различни краища на света: България, Франция, Вашингтон, Ню Йорк, Пасадина и др.

Роси Крамен е дъщеря на известната българска писателка Весела Люцканова.

ПРЕОСМИСЛЯНЕ НА ВЕЧНОСТТА

Станка Бонева

(по повод книгата на Александра Ивойлова „Затваряне на кръга“)

Александра Ивойлова е от авторите, които не обичат да повтарят образите в своята поезия. Ако това се случи, погледете откъм нов, неочакван ракурс. Изказът на интимното, социалното, гражданско или пейзажното в нейната лирика преминава през философското умозрение. А страстита ѝ към кратките японски форми (хайку, хайбун, танка и др.) я е научила да се пази от излишна описателност.

Четох най-новата ѝ книга „Затваряне на кръга“ (ИК „Огледало“) бавно и с наслаждение. В парадигмата от мигове, които сътворяват вечността, се редуваха „докосвания“: на ръка до светлината, на плътни стъпки до земята, на градове до океан, на слънце до стъклата, на човека до тайната, на лято до тръните, на пеперуди до смъртта, на живот до тъмната бразда... – на края до началото. Защото любопитното детство извежда / своя гравест пурпурен кон / и коннее пак, / и задава въпроси.

И в нико един от образите няма единственост, нико статичност.

Бидейки художник, авторката обожава светлинните рисунки / светлосенките и ги пресътворява в творчеството си. Различава цветовете на тъгата, на любовта, на раздялата, на прегърдката, на очакването, на мечтата: приоблачна светла картина.

Бидейки музикант („Съществувам – в музиката на света“), тя умеет да долавя звука на падащия лист или melodията на най-лекия полъх на вътъра. Дори тишината трепти по различен начин: под лунната светлина или при ярко слънце, в гората или в пустинята, в съня или в съзерцанието; при камъкъ, „когото Животът издишива през огнените си ноздри“ или при стаените дъждове, дори при незримия миг на творчеството, когато поетите „вдишват свойто вдъхновение“.

Убедителни, но различни (и различими) са образите на божественото и на верующо в стихосбирката. В „Окото над света“ е общовселенското начало, в „Цъфналата ябълка“ – гласът на ативистичния ген, а в „Гората“, „*** Аз всичко си спомням“, „*** Приземена съм“, „Пустиня“, „*** Някой ден“, „*** И как да разбера, о, Господи“, в триptyха „Когато стигна“ и други – непостижимото познание отвъд човешките възможности, съчетано с коннекция и мечта по него или пък в категоричността на вярата („В начало беше Словото“, „Реката“, „Юноша“, „Ту би шват“, „*** Някой ден“, „Палимпсест“,

„Звездно посвещение“ и др.). Тази непоколебима вяра е в парадигмата на постижимото познание, към което се привнасят още любовта, ценната памет, добродетелите, изкуството / творчеството, природните елементи и техният кръговрат.

Образът на камък („Цъфналата ябълка“, „Пустиня“, „Седмина“, „Камъкът“, „*** И тайна ще останат скрита“) е един от знаковите в книгата. Той е олицетворен, символен. Не е просто един статичен представител на неживата природа. Камъкът може да е адресат на тайните, временно препятствие по Пътя, атрибут на дълговечното или рушащото се; да е памет, основа на градеж, част от храм, платно на пещерна рисунка.

*Камъкът е този,
когото животът издиши
през огнените си ноздри.*

*В дълбоката нощ
смъртта му носи отмора
и надеждата за възкресение.
(„Камъкът“, стр. 54)*

Творческият човек също заема особено място в стиховете на Александра Ивойлова, независимо дали е поет, художник, музикант. Акцентирани са особената му чувствителност, колебанията и

съмненията в реализацията на идеите, умението му „да вдишва вдъхновение“, да не спира да се учудва на света, да се вълнува от малките неща. Специално е откроен образът на поета като сеяч на Словото. Той неслучайно е назован поетът-лес, гора и хилядогласен, за да остане в крайна сметка безимен пред хляба и пред виното, макар да си припомня Рая.

Кръговратът на природния свят и човешкия живот присъства не само видимо, но и в мисълта. Действеността се подсилва от очакването, коннекция, спомена, носталгията, моментното настроение или раждането на идея. Времето и пространството се оценяват от позицията на духовността и божествения промисъл. Те сякаш битуват като в паралелни вселени едновременно в човешкия микросвят и в необозримия Космос с божествено лице, където „вчера“, „днес“ и „утре“ не се обясняват с тривиални понятия,

Александра Ивойлова

Сибина

Оприна

ДЪЖДОВНА ПЕСЕН

Дъждът изми тревожните ми мисли, завърна в мен неостарял коннек, душата ми отново се пречисти и върна спомен за един градеж, във който вграждаше се младостта, която безвъзвратно си отиде, сега съм в плен на мъдростта, която жадно есента ще пие. Дъждът е тих и ме докосва, във мен пробужда се поета и знам, че времето не ще изтриве, щастието, криещо се във куплета. Вали от часове, дъжда не спира и тази утрин тояло ме облива любовта, която в нас извира и търси топлина, не спира... Не спира капещата вяра от небето, тя връща всичко някога отнето и знам, че щастието ни отива и знам, че любовта ни дава сила. По-силна е от нас и не умира!

СЪРЦЕ В ДЪЖДА

На думите не вярвай, скъпи мой, понякога те много нараняват, изпиват цялата ти същност и белези завинаги остават. На чувствата не вярвай, скъпи мой, със времето те просто отшумяват, след тях не ще откриеш никога покой и много, много, знаеш ли, ще съжаляваш. На жестове не вярвай, скъпи мой, те често се извършват по погрешка и после чувствува как живота твой избира грешната преценка. Появявай на очите, на дъжда, на мислите, които капят от небето и запази във себе си мъжа, разбрали – най-ценното се крие във сърцето.

МОЯТ МИГ

Моят миг – парченце Вечност, парещ извор от сълза. Бягството е неизбежно. Тръгвам към страстта. Тази дето не убива. Тази дето е тъга. Моят миг е твоят избор. Няма време. Идва есента. В нея слънцето сънува парещата ми сълза. Тишината се вълнува. Идва Любовта ...

МЕЧТАНО ЛЯТО

Мечтаното лято отново дойде. Откъсна ми роза. Подари ми небе. Влюбих се лудо. Жадувах сърце, което да бъде с аромат на дете. Ти ме обикна. Изпълни със страст моето женско, единствено Аз. Мечтаното лято е неповторимо. Всичко със теб е несравнимо. Откъсна ми роза. Изпълни със аромат тишината във необятният свят. Ти ме докосна. Свали ми звезда и се отдох на теб и страстта.

ВСЕЛЕНАТА НА БОЛКАТА

(“Земно-звездно горя”, лирика, Диана Стефанова, Изд. „Фабер“, 2025 г.)

„Земно-звездно горя“ – едва ли може да се даде по-кратко определение за същността и творчеството на един автор. И в новата си книга с това заглавие, Диана Стефанова остава вярна на своя стил, на своето авторско кредо.

Книгата основно е разделена на два цикъла, но по същество тя е единна. В много от творбите с уж гражданска насоченост се усеща и интимният мотив, както и обратното – в стихотворения с по-личностен характер, присъства и тревогата за света, в който живеем. Тия две начала няма как да бъдат разделени, защото помежду тях съществува вечна симбиоза.

Авторката не е затворена в своята поетична кула от слонова кост, а се чувства гражданка на времето, в което съществува своите творчески стремежи. Тя приема като свои проблемите на обществото и отклика на тях чрез Словото, което създава. И това е така, защото в много от стиховете се среща обръщението: „Живот!“, „Живот / на болката ми светлина си.“ Ако трябва да бъда още по-кратък ще кажа, че трите основни стълба, около които поетесата изгражда своя духовен свят, това са: земята, живота и болката. Земята ражда живота. Всяко раждане е болка, болка е отглеждането и опазването на този живот. Това поражда и трагизма от осъзнаването на тази болка. Болката, но и радостта, че ти си част от този свят, от тази вселена.

Сложна и противоречива личност, авторката е в непрекъснат диалог със своята лирическа герояня или по-точно със своята същност, както и с едно въображаемо второ лице – лиричен герой, към когото отправя своите въпроси – често риторични, но и безкомпромисно правдиви. Тревогата за земята и хората, за съдбата на света е голямата болка в душата на поетесата Диана Стефанова. Стиховете ѝ, иносказателни и притчови, заредени с много емоция и лиричност, изльзват една вътрешна светлина, която извира от душата на авторката. Тази светлина тя иска да подари на хората, да ги прикани към повече доброта и човечност. Желанието на поетесата е светът да се самопознае и преоценди онния морални устои, в името на които животът добива смисъл:

*По раните, които си нанасяме,
разбираам
каква огромна тежест е
отдалечаването ни.
Най-трудно е човек да се преобри
сам със себе си.*

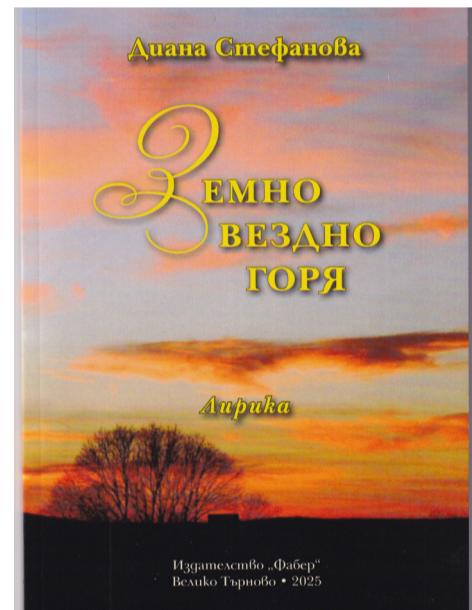
Каква загриженост в тия правдиви думи! С увеличаването на скоростта, увеличава се и дистанцията. Научно

е доказано, че със всяка изминалата година, луната се отдалечава от земята с 4,3 сантиметра. Вселената се разширява и човечеството не може да се противопостави на този необратим процес. Но ние хората, повярвали в Любовта, която Бог е заложил във всеки един от нас, можем да направим така, че да се приближаваме един към друг.

В нашето забързано и шумно ежедневие децибелите разбиват чашите на тишината. Към нея е устремен духът на поетесата, защото само в своята душевна тишина, тя може да чуе гласа на сърцето си:

*O, тишината
обгръща ме с топло мълчание.
Тя е въздишка, сълза –
попила в душата ми.
Тя е молитва в сърцето
и целува пламнали устни.*

В своето задъхано настояще, лирическата героиня на Диана Стефанова търси своя духовен рай. Там където звуци музиката на щурците, пощурели „от билковото вино на тревите.“ И където музика е въздухът. Тия топли лирически нюанси докосват ония забравени струни в душите ни,

които сътворяват една нова мелодика, озвучила нашият строго материален свят с надеждата да го направи по-добър. В това е и скритото послание на тази книга.

Понякога, понесени от вълната на вдъхновението, авторските текстове надхвърлят една страница, защото поетесата не иска да спре галопиращите коне на своята метафорична мисъл. Но това не отговаря читателя. Тъкмо напротив! Това разпалва неговото въображение и му доставя естетическа наслада. В тия по-обемни творби проличава богатата душевност на авторката и стремежът ѝ да разкрие напълно своята същност. Мога да се позовам на много от тия текстове, но мисля, че не е необходимо. За мен това са малки поеми, в които Диана Стефанова показва своята лирическа многопластовост, своето майсторство в изграждането на образи и метафори. Ето един попадение: „Сред прериите на звездите / се носи земен вятър.“ Тук бих посочил заглавия като: „Разходка в нощта“, „Тихо“, „Роден корен“, „Думите“ и „В този храм...“ откъдето е и заглавието на книгата. Ето няколко стиха от контекста на това, за което стана дума по-горе:

*Вървии по стръмната пътека
на живота.
Годините са уморени.
И мислиш:
ще стигнеш ония кръстопът,
преди отново да яхнеш
ранените криле на истините.*

Но в книгата са намерили място и много кратки творби. Тези малки лирически късове пробляват като светкавици и озаряват с невероятна светлина поетичното небе на книгата. Ето само два примера:

*Викът на сърцето ти ще изгори,
ако на мига не го последваш.*

и още:
*Душата ми, душата ти целуна.
Вселената пред мене се разтвори.*

Мисля, че това е твърде показателно и не се нуждае от още примери.

Както писах в началото, книгата условно е разделена на два цикъла, но в същността си тя е единна. Много автори разделят книгите си на няколко цикъла. Особено в поэзията аз не намирам смисъл, тъй като поетът цял живот пише една книга. „Земно-звездно горя“ е съставена само от нови творби на авторката, макар че темите, върху които Диана Стефанова разсъждава, са стари колкото света. Това се отнася за всеки автор, посегнал към перото. Значимото е в различния творчески ъгъл. Диана знае кое е поезия и кое – не. Нейният житейски и творчески опит държи будно перото ѝ. Тази книга вълнува с посланията си, с дълбочината на мисълта, с ярката си метафоричност и вселената на думите, които се обичат помежду си и раждат поезия. Въпреки това думите могат и да убиват. Поетесата го е почувствува и затова са следващите редове:

*Една дума,
но тя като атомен взрив ме помете.
Душата – овъглена планета.
И само вятърът с обгорени крила,
останал без памет, без глас
броди из нея.*

Трябва да внимаваме с думите! Тук ми идва на ум една фраза на Матей Преображенски: „Не е важно какво влязя в устата на человека, а какво излязя!“ Сиреч, това е думата. Тя може да възвиси, но и да убие, да ни зарадва или натъжи. И може би точно заради това, тя е най-съвършеният инструмент и най-поразяващото оръжие. До тук спират да философствам, светът е уморен от думи.

Ще кажа само, че новата книга на Диана Стефанова е поредното доказателство за безсънието на таланта. Въпреки едно почти десетгодишно мълчание, това е факт. За разлика от много други самопровъзгласили се за поетеси и поети, бълващи книга след книга, Диана Стефанова скромно и ненатрапчиво копае своята поетична нива и тя ѝ дава добри плодове. За финал ми се иска да цитирам последните няколко стиха от книгата, в които е казано с малко думи всичко за Словото:

*Живот, какво си ти без думите,
без зърното за посев?
О, грешен, смешен, велик,
безсъмртен свят!
Какво си ти без простото,
великото звучене на думите?!*

Нека пожелаем на поетесата Диана Стефанова преди всичко здраве и вдъхновение, за да продължава да ни радва със своите поетични послания. На добър час на книгата към сърцата на читателите!

Кънчо Великов

Арсений Тарковски

***
*Ето лятото мина,
ей така си отиде...
И е топло на припек.
Но това не ми стига!*

Листите петопъсти
за късмет ще подиря –
аз дори ги докоснах –
но това не ми стига!*

*Ни злина, добрача
във света не се губи.
Все гори светлина –
но това не ми стига!*

*Под крило ни прибра
тоз живот и ни вдигна,
мене ми провървя –
но това не ми стига!*

*Без листа обгорени,
без счупени клони, и винаги
по измит стъклен ден.
Не, това ми е малко, не стига!*

* петопъсти листи = четирилистна детелина за късмет

ПЕСЕН

*Отдавна отминаха моите ранни години
по крайния ръб,
по крайния ръб на земята-родина,
по окосената мента, по синия рай,
и аз този рай ще изгубя докрай.
Върба се люлее на другия бряг,
като бели ръце.
Не мога да мина през моста със бяг,
но хубаво име и звуци вълшебни
за спомен приемам в раздяла последна.
Тя стои до реката
и мие ръцете си бели с водата,
а аз ѝ дължа неизказан поклон.
Бих казал, че ето на другия склон
зад върбата русалка стои над реката
и от пръстче на пръстче
си мести халката...*

ВЯТЪР

*Душата ми в нощта коннееше.
Аз любех на парчета свърсени –
от вятъра мрак разпокъсан,
звезди, блестящи във летежа си.
Над влажните градини септемврийски
летяха слепи пеперуди,
над циганската маслена река –
разплатен мост и шалче на жена
от раменете ѝ се съмъкна
над бавната вода –
ръцете ѝ се отбраняваха...
Изглежда, че тя беше жива,
както преди, но нейните слова
от мокротата ѝ не означаваха
ни щастие, желание, ни скръб,
И мисъл вече не ги свързваше –
тъй обичайно във света на живите.
Слова горяха – свещици на вятъра,
изчезващи от раменете ѝ
скръбта на всички времена.
Вървяхме редом,
горчивата като пелин земя
тя вече не докосваше с крака
и сякаш жива тя не беше...
А даже имаше си име.
И есенният вятър към дома ми
се втурна, зазъвя в ключалките,
погали със ръце косата ми...*

от руски – Кристина Божанова

БЪРНАУТ

Елена Чамурова

Харалампи Кривошапков се събуди с мечтата на всеки чиновник - да стане министър, или поне областен шеф на службата, в която навърташе трудов стаж вече трийсет години. Обаче тя бързо беше подтисната от натрапчивите като китайска капка мисли за купица нерешени задачи и изтичали срокове.

Затъри се към банията като юрдечка в кълчица, но несигурната му походка съвсем го вбеси. С подобно клатушкане и той самият, и амбициите му за карьерно израстване, изглеждаха нелепо.

- Не пускай водата, че канализацията пак се е задръстила! Обади се да я отпушат! След малко си на лекар! Аиде че, закъснявам! – Тирадата на жена му го бълсна в гърба вместо „добро утро“.

Харалампи се примири. Щеше да пропусне тоалета си, но не и закуската. Ориз плюс лъжичка соево мляко за разкош. От три месеца с отвращение спазваше оризова диета. Резултатът бе спечен стомах, дръпнати като на китаец очи и свален един – едничък килограм. Но трябваше да отслабне по политически и естетически причини, заради повищението, което очакваше всеки момент. И заради кое-то жена му се обръща към него по няколко пъти на ден: „Да, господин министър“, „Кажете, господин министър“, „Слушам, господин министър“, или поне „господин областен шеф!“ Тази мисъл го настрои еуфорично, но час по-късно разположението на духа му рязко спихна. Въобще настроението му лъкатушаше на зигзаг, като шевна машина на оверлог.

-Имате бърнаут – личният му лекар бе приветлив, като погребален агент.

-Бърна... какво? Кой е пък този?! – Харалампи се обърка...

-Профессионално прегаряне. Просто казано – мъзъкът Ви е изпушил. Затова губите равновесие. Иначе изследванията са в норма.

-И как се лекува това?! Дайте ми някое вълшебно хапче, в рекламиите е пълно с такива... - Гласът на Харалампи трепереше повече и от краката му.

-Чудеса не стават! Ще Ви напиша болничен. Ако не помогне, напуснете работа и сменете средата. Трябва Ви пълен покой!

Харалампи реши, че е главен герой в театър на абсурда. А този „бърнаут“ му навяваше асоциация с ...Бърнард Шоу и неговия „Хамелеон“ ли беше, „Пигмалион“ ли, „Пилигрим ли“. Боже, колко отдавна не беше отварял книга, ходил на кино и театрът...

Едва се дотъри до службата, която презираше, защото се чувствува като във военно положение. На прага се сблъска с шефа – пенсиониран полковник, който по навик командореше наляво и надясно.

-Началство, извинявай че закъснях, но затова ще си тръгна по-рано...

„Зеленият чорап“ беше опериран от чувство за хумор и приемаше всичко буквально. А откакто разбра, че Кривошапков се цели в стола му, не

пропускаше случай да го унижи. И сега най-безцеремонно нався телефона си под носа му:

-Жената ми подари екскурзия до Рим през уикенда. Гледай, имам снимка с папата!!!

„А пък аз със селското магаре“, горчиво си помисли Харалампи, тихо влезе в кабинета си и изтощен се свлече на стола.

Телефонът му позвъня. С досада установи, че го търси осемдесет годишния му тъст.

-Кажи!

-Хари, имам тежка депресия, отивам да се самоубия!

-Моментът не е подходящ! Изчакай малко – вбесен, Харалампи затвори. Обаче го налегна гузната съвест. Старецът беше самотен и си търсеше компания. А Харалампи беше идеален за ролята на кочче за душевни отпадъци. Въпреки това го набра:

-Слушай, преди да се самоубиеш, си вземи домашен любимец...

-Имах, но се гътна. Морско свинче... Оцеля у дома четири дни. Много своеизравно животно, ядеше само зелена салата! И затова вчера му налях една ракия, да ми прави компания...

Харалампи без малко щеше да падне от стола, съвсем изгуби баланс. Значи старецът беше уморил добичето и сега му дуднеше на главата.

В този момент в кабинета шумно нахлу дъщеря му. С още никакво същество, за косто не бе сигурен дали е жена, мъж, или някои от другите „полове“, записани в Истанбулската конвенция. Борейки се с поредната паническа атака, Харалампи припряно отвори портмонето и подаде петдесетовековка:

-И без наркотики!

-Добре, баща ми! – Изчурулика 17-годишната му щерка, гушна джендъра под ръка и му обърна гръб. На вратата се размина със Зеления чорап, който отбеляза:

-Кривошапков, не се ядосвай, щом младите се обичат, попът няма значение...

Харалампи беше пред припадък. Извади от джоба си кесия, нався устата и носа си в нея, и започна да диша учестено. Не му се получи, защото осъзна, че кесията е скъсана. Обезсърчен, изля в гърлото си обилино количество от антистрес капките на доктор Бах – последен писък на фармацевтичната мода. За да подсили ефекта, нагълта шепа шуслерови соли и един валидол. После се обади на каналджията. Графикът му се оказа пълен за месец напред. Записа му час след Коледа и му пожела приятен ден...

Почти в транс Харалампи Кривошапков написа заявление за освобождаване. Да вървят по дяволите повищението и оризовата диета, от която му се повдигаше!

Излезе, клатушкайки се като юрдечка в кълчица. Пинешком по стените стигна до асансьора и от петия до първия етаж получи 150 панически атаки. На излизане бе напълно наясно със себе си, полудявяща свят и модерната диагноза „бърнаут“.

Втурна се към най-близката пиаца. Внезапно заваля порой и прогони такситата във всички посоки. Едно от тях го оплъска. Сакото му заприлича на ватенка, панталонът подгизна, а прическата му доби вид на таралеж в атака. Харалампи не се трогна. Прибра се пеша, без да осъзнае, че вече не се клатушка като юрдечка в кълчица. Легна за следобедна дрямка, но се събуди на другия ден от кудкудякането на жена си: „Добро утро, г-н министър, или поне г-н областен шеф“.

Преди отново да заспи, сгущен в прегръдката на единствения си приятел Бърнаут, само ѝ поръча да купи билети за някоя от писесите на Бърнард Шоу...

«ПАЗИ, БОЖЕ, ОТ КРИТИКАРИ, КАТО НАШЕТО МАГАРЕ!»

Спомних си тази българска пословица с огорчението на човек и поет, добре познаващ спътниците на стойностния творчески процес – противоречия, съмнения в духовното търсачество, както и последвалите откривателства, посели златни семена в браздите на времето. Точно по тази причина не само не разбирам, но като посестрица по перо на поетите в родната Стара Загора съм възмутена от дън душа заради наглите хули по тяхен адрес на литературния критик Георги Янев, считан за местно величие в тази отговорна, широкообхватна изследователска дейност. Да, именно широкомащабна, отговорна! Както и дълбока откъм сетивност и критериин, неподвластни на повърхностно пристрастие, водено от ушегалешото, но празнодумно ритмуване и римуване в перодръжковщината на някои персони! Но Бог знае защо, въпреки крещящия, лесно забележим инфанттилизъм, тъкмо те печелят доверието на г-н Янев, точно техните имена той лансира като еталон за творчество, правейки глупоумни съждения, че без тях сегашното ниво на поезията в нашия град би било нищожно! Нещо повече – въпросният критик без сянка от свян и уважение към тружениците на словото тук, дистанциран с години от кипящия литературен живот в Града на липите и поетите, си позволява капитални обобщения върху стойностното присъствие на цели две поколения старозагорски автори – от времето на Николай Лилиев, Иван Хаджихристов, Иван Мирчев, Стойчо Стойчев, Янко Димов, Танъо Клисиров и др. и настоящи живи творци, мнозина от които са доказали вече таланта си на национално ниво. Според Георги Янев обаче, това признание пет пари не чини без неговата „корифейска“ дума!

Нима един литературен критик, за какъвто се смята Георги Янев, не е длъжен да има освен ерудиция (тя все пак се придобива), но и интелект и неконекапачна мисъл?! Уви, последните две неща до голяма степен са заложени в природата на съответния човек. Иначе се случват смехотворности с болезнени последици, също както в знаменитата фраза на Радой

Ралин: „Не ме е страх от министъра на културата, страх ме е от културата на министъра!“...

Мен лично ме хваща страх за ефекта от непонятната литературска злоба на Георги Янев сред тъй наречните „културтрегерски“ среди на местно равнище. Защото некомпетентното чиновничество често дава ухо за мнение на критици – теоретици, тукани особи като „негова светлост“, които от високата на мухлясалия си авторитет диктуват отношение към днешните духовни създатели – цяло едно даровито поколение в Поетичната столица на България! А книжните пълхове зад бюрата просто повтарят като ехо това мнение. И как иначе, щом нямат свое собствено? Кого от общинарите в т.нр. Културен отдел сме видели на общо литературно четене, представяне на книга на старозагорски или гостуващ автор, или на честите музикално-поетични вечери, радващи се на многобройна публика? Резултатът? – Съзнателна небрежност, граничеща с мъртвешко безразличие към дейците на перото, които към днешна дата нямат и едно свое свято кътче в този град за срещи, разговори, рецитали... Изплуват тъжни, носталгични спомени за „Пегаса“, превърнат днес в квартална кръчма, както и за Клуба на културните дейци, понастоящем – изоставен съкан и от Бога, почерял, обрасъл в мухъл и паяжини кокошарник...

Но нека не намесваме Всевишния в човешките си простотии! Че мъдри хора са казали: „Каквото сам си сторих и Онзи отгоре не може!“ Все пак, дребноджафкашите палета – критици от породата на Георги Янев нека знаят, че изкуството има един-единствен съдник – строг и честен до неумолимост – Негово Величество Времето! Ведно с гнилочта, то ще изхвърли зад борда си и тях!!!

Стефанка Владимирова
Мирчева – музикант и поет, член на Дружеството на старозагорските писатели, член на СБП, внучка на поета Иван Мирчев

АДРЕС: 6003 СТ.ЗАГОРА, УЛ. „ХР. БОТЕВ“ 4

РЕДАКТОРИ: ЙОРДАН АТАНАСОВ (GSM 0888 790 135),
РУМЕН СТОЯНОВ, ИВАН БОЧЕВ, КРИСТИНА БОЖАНОВА

ИЗДАТЕЛ: НЧ „ДАСКАЛ ПЕТЪР ИВАНОВ-1988“

E-mail: lit_glas@abv.bg Интернет страница: literaturenglas.com

ПЕЧАТ: „ЛИТЕРА ПРИНТ“ АД - СТАРА ЗАГОРА

НЕ СЕ ВРЪЩАТ И НЕ СЕ РЕДАКТИРАТ МАТЕРИАЛИ!

АБОНАМЕНТ - САМО В РЕДАКЦИЯТА

“Човек изразява своето време най-вече в онова, което не приема от него.”

Елиас Канети

На тенденциите на нихилизма, бягството от живота, разграждането на личността и маниерността в литературата и изкуството, Елиас Канети противопостави своята жизнеутвърждаваща концепция за живота от Вилхелм-Майстеровския тип, своята определено реалистична постика.

Двата тома с бележки “Провинцията на човека” (1973) и “Тайното сърце на часовника” (1987) са образец на високо концентрирана литература. Смесица от афоризми, изповеди, наблюдения, хрумвания, коментари към прочетени книги и къси разкази, позволява да се надникне пряко в творческата лаборатория на Канети и показва колко неразривно свързани са у него писателят, мислителят, критикът на своето време и жизнеутвърждаващият хуманист. Бих казал, някои от тях са образци на точна и образна формулировка, събрали като въз фокус житейска мъдрост и философско прозрение. Само с четири думи Канети успява например да определи мястото си в двайсто-то столетие (Халеевата комета): „От Халей до Халей е твоето човешко време...“. И едва ли значимостта на един индивидуален живот би могла да се определи по-кратко, по-ясно!

„Писател-космополит, какъвто се проявява в своите мемоари: „Спасеният език“ (1977), „Факел в ухото“ (1980) и „Игра с очи“ (1985), Канети действително е разказвач от висока класа, забележителен майстор на словото, чиито сенки са незаменини“, пише за него Йоханес Едфелт от Шведската кралска академия по повод присъждането на Нобеловата награда за литература през 1981 година.

В нашето грубо и предечно политизирано време - до известна степен то напомня за романа му „Заслепението“ (1935), тълкуван от много критици като метафора за заплахата, скрита у всеки „човек от масата“, или всеки един от нас, като че ли ще имаме все по-голяма нужда от мъдростта и прозренията на този велик писател-хуманист.

O.Cm.

ЗА ТЕАТЪРА НА КАНЕТИ

На млади години Канети не се уморявал да разглежда картините на Брюgel-Стари, изложени във Виенския художествен музей. Бил поразен от тези фантастични композиции с малките безпомощни фигури, суетящи се пред приближаващата гибел на света. Този край е прозрял и писателят и драматургът. „Моята мъка е изпълнена с гняв! Аз съм от онези писатели, които него-дуват“, ще напише той през 1973 година. А в забележителната си статия-есе „Призвание на писателя“, написана в навечерието на Втората световна война, ще каже: „Ако аз съм наистина поет, ще трябва да попречи на войната!“ Наистина, наивна вяра! Но колко сила има в нея! Колко важно е всеки от нас да повярва в своята сил, за да не може масо-

вото заслепение да измести собствената ни съдба и воля и всеки да има власт над своя собствен живот.

През 1931 г. двадесет и шестгодишният Елиас Канети завършва първия си роман. Отначало заглавието е „Кант запалва огън“. Тогава главният герой се нарича Кант. Но книгата излиза едва след четири години - отпечатвачият виенското издателство „Райхнер“. Заглавието е променено: „Заслепението“, „Die Blendung“, а героят се казва Кин, професор Петер Кин, синолог. Романът се разпространява в Австрия, Германия и Швейцария, но остава незабелязан. Английският превод ще се появи чак след двадесет години в Лондон под заглавието „Аутодафе“, а американското издание е през 1947 - „Бавилонската кула“. Така ще излезе и в Париж през лятото на 1950. От този щедър и космополитен град всъщност започва световната кариера на писателя-хуманист (и космополит) с „Гран При“ на Международния френски клуб на книгата. Следват наградите на град Виена, Голямата държавна премия на република Австрия, на Академията за изкуства на Бавария, „Георг Бюхнер“, „Годфрид Келер“, „Франц Кафка“, а през 1981 идва и най-голямата - „Нобел“ от Стокхолм. Едва тогава роденият в Русе сефарадски евреин ще бъде забелязан и от българските масмедиа, които ще започнат да пишат за него, а издателство „Народна култура“ ще започне системно да го превежда. (В тогавашния СССР той е все още непознат...)

„Веднъж, пише по повод работата си над „Заслепението“ Елиас Канети - ми хрумна мисълта, че светът не може повече да се изобразява както в старите романи от XIX век, т.e. от гледната точка само на автора. Светът се разпада и трябва да имаш смелостта да го изобразиш в състоянието именно на този разпад, да го представиш такъв, какъвто е...“

Писателят бил твърдо убеден, че неговият роман нямаше да се появи без впечатлението му от масовите демонстрации на бедните жители на Виена през 1927, без стаята, насто по онова време от него в един от крайните квартали на австрийската столица, и особено без хазийката му. Речта на тази семпла жена е носела социалната и психологическата ѝ характеристика, или както Канети ще се изрази, „слуховата или акустическата маска на нейния тип“. Всъщност, тя е първообразът на герояната от „Заслепението“. Речникът на Тереза, наета като служба или икономка от учения-синолог Петер Кин, този „книжен червей“, не надхвърля и петдесет думи. Забелязала страсти на Кин към книгите, Тереза, въпреки своето скудоумие, разиграва хитро слабостта му и става негова жена, като накрая го изгонва от дома му. Историята е доволно банална, но всичко тук - от самото начало е доведено до крайност и мирише на кръв. В този забележителен роман (читан за един от върховете на немскоезичната, а и на световната проза на XX век), както и трите писки на автора, по принцип няма особено динамично разгърнато действие, ефектни обрати и трагични колизии, а въз основа на някакво „хрумване“ (както се изразява Канети), се разкриват характери и типове и тяхната „акустична маска“. Всеки от неговите герои се опитва чрез речта си да се легитимира пред другите такъв, за какъвто се смята, а всъщност не е. И заедно с това се самоубеждава в правотата на собствената си представа за себе си.

„Вярвам, че всичко, което създавам, носи в ядката си определено драматическа природа“, пише в едно от есетата си Канети. При все че повечето от критиците и исследователите му го приемат като епически автор, той се счита преди всичко за драматург. Драмата е най-малко лъжливата от всички

възможности на човека да обхване себе си“, заключава Канети.

Наистина, Канети твърде умело използва възможностите на драмата, нейните средства и похвати, за да провери своите философски и антропологически наблюдения. Може да се каже, че и в най-теоретичните текстове на Канети можем да открием едно силно белетристично начало. Темата „Маса

желанието за свобода и разочароването от тази свобода. В „Комедия на суетата“ бунтът е малко неясен, объркан. Жените скриват парченца от огледала, за да се оглеждат тайно. Гражданите са принудени да изгражат фотографиите си, но някои от тях усилват да ги скрият. Обществото, представено тук от Канети, което едновременно руши и съхранява, е доста объркано, както може би и посланието на текста, затворен от автора между въпросите и отговорите, между отрицанията и потвържденията.

Третата драма на Канети - „Предопределението“, 1952, „Die Befristeteten“ (мисля, че може би по-точно ще прозвучи като „Обречените“), без съмнение, е най-завършената му работа за сцена. Пиесата започва с пролог - „диалог за старото време“, от който става ясно, че човек не може да има никаква представа за мига, в който ще умре, че откриването и оповествяването на този миг е „най-големият прогрес в историята на човечеството“. Тук хората умират точно когато им дойде срокът (мигът). Затова и пиесата се казва „Предопределението“ или „Обречените“.

Във въображаемото общество на Елиас Канети героните носят имената на... възрастта си. Главният се казва Петдесет. И всеки умира на рождения си ден, т.e. предопределения срок. Тук мястото на фатума, на „сляпата съдба“ е заето от обществото, което планира... смъртта. Следи се от пълномощника, наречен Капсулана. Още от раждането си всеки гражданин знае последния си час - на шията си носи капсула, в който е запечатан договор с точния ден, месец, година, час. Срещу този абсурден договор въстава героят на име Петдесет. (Той ще живее петдесет години!) И след неговия бунт, разбира се, веднага потушен, идва Наказанието. Петдесет знае, че всяко общество се основава върху договор (Общественият договор на Русо!) и всеки договор е... произволен. Петдесет категорично отрича Закона за договора. Подобно на Галилей на Брехт накрая той е принуден да се отрече от бунта си, за да се успокоят духовете. Тук Канети следва Бертолд Брехт от „Живота на Галилей“, но отива по-далече. Какво ще се случи с Петдесет? Като революционер той ще се провали. Неговият анархистичен бунт не води до никъде. Дори върху обществото към предишното състояние на несигурност. Хората се завръщат, поне за момент, в техните „граници“. Към „свободата“ си да определят сами своите граници. А свободата е в пряка зависимост от... смъртта. Петдесет разклаща някои от вързките на своите съграждани със смъртта.

След разказанието си героят на Канети става друг човек. Неговият бунт вече изглежда различно. Свободата, която е предложил на хората, разкривайки им лъжата (Капсулана ги е излъгал, че в капулите има договори, а всъщност те са празни!), е илюзорна. Темата за свободата е видяна от Канети като драма на свободата, но това не означава, че всички революционери не са революционери. Бунтът се „произвежда“ и улича всички духове - от самия Петдесет до Приятеля и останалите герои. На финала Приятеля също търси свободата. И неговата свобода е именно в търсенето.

Пиесите на Канети се възприемат все още сравнително трудно от широката театрална публика в Европа. Рецепцията им не е богата откъм ярки сценични реализации както в немскоезичния свят, така и извън него. Затова можем да се гордим с трите български постановки на „Сватба“ (1992), „Комедия на суетата“ (1994) и „Преодпределението“ (2003), реализирани с голям успех от Русенския драматичен театър „Сава Огнянов“. Първите две постави блестящо големият български режисьор Любомир Дековски, а третата - младата и много талантлива Елена Панайотова.

И може определено да се каже, че и трите спектакъла се посрещнаха като значими събития в българския културен живот.

Огнян Стамболиев

и власт“ му се набива по най-прозаичен начин. Един ден през прозореца на виенската му квартира внезапно влетяват оглушителните викове на зрителите от близкия стадион. И той отива веднага там, но не за да наблюдава зрелището, а... публиката. После с велико удивление установява, че нейните възторзи и разочарования са подвластни на закони, които с още по-голяма мощ действат далече извън пределите на спортните зрелища.

Малко след „Заслепението“ създава двете си писки „Сватба“, „Hochzeit“ (1932) и „Комедия на суетата“, „Komodie der Eitelkeit“ (1934). Днес те се приемат от критиката за предвестници на следвоенния театър на абсурда (Йожен Йонеско, Самюел Бекет, Артюр Адамов). В тях по един гротесков, невероятно заострен начин е представена една човешка съдба: инстинкта за собственост или по-точно алчността - в първата, и инстинкта за самоутвърждаване или суетността - във втората. Върху този принцип е изградена и нямащата аналог в световната литература уникална книга на Канети „50 характера“/1974/.

Героите на първата писка, определена от автора като „драма“, „Сватба“ (но всъщност комедия), с всички сили се опитват да завладеят чуждо имущество. И след като на финала сградата, в която се развива действието, се срутва, всеки от тях гледа - с цената на всичко! да се докопа до нещо, дори и то да няма стойност.

Колизията във втората писка се строи върху идеята, че всеки човек се стреми да си създаде свой, колкото е възможно по-привлекателен образ, своя „акустична маска“. В случая и зрителна, и визуална. Канети тук описва общество, което забранява на членовете си да държат всякакви снимки и огледала под предлог, че са „инструменти на суетата“. „Фотографиите, казва един от героите, са компромис между суетата на фотографите и тези, които се оставят да бъдат фотографирани. Може би тъкмо заради това ги обичаме, защото те ни ласкат, представляват ни в идеализиран вид... За какво са ни тези глупави албуми, дето ги разгръщаме от раждането до смъртта си, за да ласкаме суетата си ли?... Ами огледалата? За какво са ни тези тъпки стъклца? Огледалце, огледалце, я какъ... Глупости! Само суета и измами!...“

Всъщност „Комедия на суетата“ не е типична комедия. Канети не притежава истински вкус към комичното, както и достатъчно изразено влече към трагичното. Там, където се появява граница (ограничаване), се ражда трагедията. Там се явяват и